

У овом броју

Изневерена обећања	3
Broken promises	3
Русија и Србија...	5
Русија и подела...	8
Бомбардовање Србије	13
ЕУ - одлучујући тег	17
Амерички експерти...	20
Косово ће бити алб...	21
Тероризам долази...	22
Да ли су Срби....	24
Када политика...	26
Косово - страначки...	27
Чланство у НАТО-у...	28
Гарант дефетизма...	31

Гласник Косова и Метохије—ПРЕГЛЕД излази петнаестодневно и доноси преглед најинтересантнијих дужих чланака, репортажа, разговора... у вези са КиМ и шире

Црква манастира Соколица посвећена Покрову пресвете Богородице

НАТО НА ДЕЛУ— СЛУЧАЈ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

На међународној конференцији у Украјини под називом „НАТО-овски или ванблоковски вектор за Украјину: перспективе и ризици“, Његово Преосвештенство Епископ рашко-призренски др Артемије иступио је са предавањем „НАТО на делу – Случај Косова и Метохије“.

Уважени председавајући,
Поштовани организатори овог цењеног скупа,
Даме и господо,
Сматрам за велику част што ми се пружила прилика да данас на овом цењеном скупу могу да сведочим и говорим из прве руке о (не)делима НАТО-а извршеним над једним старим хришћанским народом, над његовом вером и културом, над његовом садашњошћу и будућношћу.

Знате да долазимо из Србије, са Косова и Метохије, тог српског Јерусалима, колевке српске

Његово преосвештенство владика рашко-призренски и косовско-метохијски Артемије

духовности, српске културе и српске државности. Ту, где су наши корени, где је створен духовни индетитет народа, где су многобројне наше светиње (1300 цркава и манастира), грађене и подизане током скоро читавог једног миленијума, ту данас, захваљујући деловању НАТО савеза, прети опасност да нестану и последњи трагови нашег хиљадугодишњег постојања.

Откуда то? Зар је то могуће на почетку 21. века? Да, господо, могуће је. Могуће је, захваљујући

управо деловању НАТО-а под диригентском палицом Вашингтона и Брисела.

НАТО, Северноатлантски пакт, спона која везује Европу и Северну Америку, основан је 1949. са циљем: **да гарантује слободу и безбедност свих својих чланица политичким и војним средствима.** Племенит циљ, достојан похвале. Нажалост, од тога се циља временом одступило. Наиме, од престанка хладнога рата деведесетих година (са падом Берлинског зида и распадом Совјетског Савеза), НАТО, да би оправдао и даље своје постојање, преузима на себе и друге обавезе, поставља нове циље-ве. Уместо онога који брине о слободи и безбедности својих чланица, НАТО постаје **агресор који уништава туђу слободу**, гази безбедност народа и државе која га ничим не угрожава.

Досећате се да је реч о НАТО рату против СРЈ (односно Србије и Црне Горе) 1999. Необичан рат, први такве врсте у историји ратова. Рат из ваздуха, рат у коме се „сукобљене“ стране никада нису погледале лицем у лице. НАТО је пуних **78. дана** потпуно бесправно, безразложно, бездушно и ди-вљачки разарао моју отаџбину, засипајући нас свим могућим бомбама и ракетама, рушећи далеко више цивилне (болнице, породилишта, станбене четвр-ти, далеководе, мостове, фабрике...) него во-јне објекте, намерно гађајући возове и аутобусе пуне путника и убивши око две и по хиљаде цивила.

Све то ужасно боли мој народ. Али још више од тога боли цинично објашњење, „оправдање“ тог њиховог бестијања, да то није било уперено против српског народа, него против тадашње власти у Београду, док су невинне цивилне жртве подвели под само две монструозне речи: „колалатерална штета“, које су чак и од стране међународних средстава информисања проглашене „најружнијим изразом“ 1999. године.

Са посебним ужитком иживљавале су се НАТО убице над небом Косова и Метохије, пружајући ваздушну подршку терористичкој организацији тзв. ОВК-а, засипајући свету Косовско-метохијску земљу свим и свачим, касетним бомбама (забрањеним за употребу) и ракетама „обогаченим“ осиромашеним уранијумом, чије пагубно дејство и данас многи трпе на Косову и Метохији, без обзира на националну припадност, па чак и припадници самога НАТО-а, КФОР војници.

Лагали су да су тим бомбардовањем, под називом „Милосрдни анђеос“ спречили хуманитарну катастрофу, која тада није ни постојала, већ су је

својом агресијом на нашу земљу сами изазвали (и вешто изрежирани са вођама ОВК-а и лидерима косовских Албанаца). Но то, господо, није све. НАТО злочини према нашем народу долазе до пуног изражаја тек по завршетку „рата“, када су на основу резолуције СБ УН 1244 и Кумановског војно-техничког споразума од 10. јуна 1999. године, дошли на Косово и Метохију у виду оружаних снага КФОР-а.

Мандат КФОР-а на основу тих докумената био је да спречи обнављање непријатељстава између зараћених страна, да успостави безбедно окружење као и да демилитаризује ОВК-а. КФОР је дошао на Косово и Метохију да би, према Резолуцији 1244 СБ омогућио миран и безбедан живот **свим грађанима Косова**, и да омогући безуслован и безбедан повратак избеглица и расељених лица. Ни један од тих задатака и обавеза НАТО није испунио ни за ево пуних осам година. Тек његовим доласком на Косово у лицу КФОР-а, као и цивилне управе УН, УНМИК-а, произведена је не само хуманитарна катастрофа, него и невидљиво **етничко чишћење покрајине**, јединствен геноцид над српским народом у мирнодопско време, што је непознато у историји света, јер су и КФОР и УНМИК себе ставили у службу подршке албанским екстремистима и терористичкој ОВК-а и омогућили им да изврше прогон и погром **две трећине хришћанског српског народа (250.000)**, али и других неалбанских заједница: Рома, Египћана, Ашкалија, Горанаца.

Конвенција УН о геноциду у Чл. 2 овако казује:

По овој Конвенцији, геноцид означава било који од следећих аката извршених са намером да униште, у целисти или делимично, националну, етничку, расну или верску групу и то: - убијањем чланова групе, - проузроковањем озбиљне телесне или менталне штете припадницима групе, - намерним стварањем услова живота срачунатих да се доведе до физичког уништења читаве групе или њених делова, - наметањем одређених мера чији је циљ да се у склопу групе спречи рађање, - присилним премештајем деце из једне групе у другу.

Све ове тачке из Конвенције УН које карактеришу геноцид, извршене су над српским народом на Косову и Метохији у протеклих осам година, а у присуству и под „заштитом“ НАТО трупа. Морамо Вас подсетити да је историја Косова и Метохије тужна и крвава. Она траје без мало **620 година**. Започела је чувеном Косовском битком 1389. и још није завршена. У тој дугој историји било је мало ведрих и мирних дана, Неких двадесетак година.

Све остале дуге године и столећа прошла су у тами ропства и на крсту страдања. О томе су написане не читаве књиге, већ читаве библиотеке, од домаћих и страних писаца. То обиље сведока и сведочанстава говоре да је сваки наредни период био тежи, страдалнији и крвавији од претходног. Књига „**Плач Старе Србије**“ од Николе Поповића, описује последњих сто година под Турцима. Иако је то још увек било отоманско ропство, главни зулумћари над Србима, над српском нејачи, над нашим светињама били су **Арбанаси, поисламљени Шиптари**. Када се чита та књига, и прати развој догађаја у наше дане од јуна 1999. године, стиче се утисак да нам се историја стално понавља. У јачем или слабијем интензитету, али се понавља. Више сада него ли икада. Од јуна месеца те 1999. године, **Косово и Метохија су поново на крсту**. Они су и пре тога, још од 1941, пролазили кроз огањ и воду страдања, насиља, пљачки, убиства, силовања, прогона. Али ових задњих осам година, под „заштитом“ НАТО-а и под влашћу УНМИК-а, превазилазе својом суровошћу све што је до сада доживљено и записано у историји. Косово и Метохија на крсту! Може ли се замислити страшнија слика пред нашим очима? Под крстом се не говори. Под крстом се или ћути у болу,

или грца у сузама. Поготову Онај на Крсту не говори. Он трпи и пати. И моли се за своје мучитеље: „*Оче, опрости им, јер не знају шта раде*“. Тако је говорио распети Господ. Ми, сараспети са Косовом и Метохијом, не усуђујемо се да поновимо те свете речи. Јер наши мучитељи, врло добро знају шта раде и зашто то раде.

А то шта они – данашњи терористи и злочинци косовски Шиптари, раде на Косову и Метохији и од Косова и Метохије познато је целом свету. Јер они своје злочиначке радове већ осам година врше јавно пред очима целог света, у присуству читаве међународне заједнице, присутне на Косову и Метохији у лицу УНМИК-а и КФОР-а. Не само присутне у смислу сведока, већ под директном њеном управом и влашћу, која уместо да злочин спречава и искорењује, она га допушта и толерише. Иако је власт УН још увек присутна и валидна на Косову и Метохији, иако НАТО трупе (16.500 војника) и даље бивају у својим базама на Косову и Метохији, по њему се и даље слободно крећу стотине и хиљаде терориста и злочинаца, довршавајући свој монструозни злочин – потпуног искорењивања Срба хришћана са Косова и Метохије.

Многи од тих злочинаца седе у привременим косовским институцијама са којима међународна заједница легитимно сарађује. О свему томе, али конкретно и у детаљима, говори и најновија књига „**ПРИКРИВАЊЕ ГЕНОЦИДА НА КОСОВУ**“ - Злочин против Бога и против човека, из пера ИЗОЛДЕ ХЕНРИ (Исеулт Хенру), припадника међународне мисије на Косову и Метохији. То није уопште типична књига о тренутним дешавањима, и не припада жанру међународне политике. Није то ни новинарски експозе. Једноставно, то је књига прича, истинитих прича о ономе што се на Косову и Метохији дешавало све од краја рата 1999. године па до данас: убијања, одсецање глава, паљевине, бомбашки напади, касапљења, силовања, киднаповања, тортуре, рушење и скрнављење светиња – цркава и манастира (преко 150), крађе, сакаћења, застрашивања, прогони...

И све је то НАТО омогућио, злочинце толеришао, правду газио. Хладна дистанца снага КФОР-а, сигнал непогрешиво и намерно дат злочинцима УЧК-а, био је, уствари, сигнал за извршење **тихог и методичног програма елиминације**. Тај програм је кулминирао у мартовском погрому 2004. године, када је цело Косово било у пламену, док је НАТО то мирно посматрао. Како је, пак, изгледала та пасивност КФОР-а у вршењу своје мисије, најбоље илуструје следећи пример.

У сели Церници, недалеко од Ѓњилана, учитељ у том селу Миомир Савић, седео је једнога дана испред малог српског кафића са неким своји пријатељима. Албански терористи бацили су бомбу на кафић и побегли. Паклена направа је експлодирала, остављајући Миомира тешко рањеног. Из ногу је губио много крви. Људи су покушали да му помогну, међутим, одмах по доласку, припадници америчког КФОР-а су забранили да му било ко приђе. Лежао је тако више од два сата, крварећи, крварећи до смрти. Албанци, здравствени радници, дошли су из ѓњиланске хитне помоћи, хирург са три медицинске сестре. Чак су и они молили КФОР да им дозволи да помогну Миомиру, али узалуд. И њима је исто тако било забрањено да му приђу. Миомир је лежао пред кафићем, крварећи на смрт, а КФОР нити му је помогао, нити то дозвољавао другима. Након што је два и по сата тако лежао, са тешким повредама на ногама, из кампа Бондстил стигао је хеликоптер са медицинском помоћи, али у том тренутку било је већ прекасно и он је, **окољен америчким војницима, умро**. А војници су га два и по сата само гледали како на смрт крвари. Мора да су следили наређење!

На мети терориста били су не само живи хришћани Срби, и остали неалбанци, њихова имовина, куће и светиње, него и **хришћанска гробља**. Многа српска гробља по читавом Косову и Метохији су вандализована, крстови поломљени, споменици полупани, кости покојних вађене и разбациване по околини, а нека су и потпуно уништена. Припадници ОВК-а под окриљем и по допуштењу НАТО-а (јер нико за те злочине никада није одговарао) водили су битку не само против живих, него и против мртвих. И они морају потпуно да нестану. Чак ни мртви не могу на миру да почивају на Косову. Рат против живих је и могуће добити, **али још нико није добио рат против мртвих**. Они су непобедиви. НАТО је дошао на Косово да донесе мир, а створио је пакао за све сем за Шиптаре. Они су добили све, а Срби и остале заједнице страдање, прогон, уништење.

Какав је то мир када ниси слободан да говориш својим језиком на улици, ван свог дворишта; када не можеш да исповедаш и практикујеш своју веру јер ти је богомоља или у бодљикавој жици или срушена; када ти деца не могу у школу; када не можеш ни своју земљу да обрађујеш; када у свој град не можеш да се вратиш? Каква је то слобода када ти у току неколико година затру све трагове културе, а тебе убеђују да си ти, у ствари, крив? И на крају питање: због чега све то?

Остаје дилема која чека разрешење: Да ли је НАТО по први пут ушао у рат за то, да би преваранти и шарлатани могли да украду кућу власнику? Да ли је НАТО ушао у рат да би омогућио да хришћани на Косову не могу да сахране своје покојнике на хришћанском гробљу, и да не могу да посете гробове својих сродника? Да ли је НАТО ушао у рат да омогући да оно преосталих Срба на Косову и Метохији не могу ноћу мирно и сигурно да спавају? Да ли је НАТО исто тако ушао у рат да омогући да имовина припадне онима који је желе, а не онима који имају законито право на њу? Таквих питања могуће је постављати у недоглед, и свако завршити основним питањем: Због чега све то? Али и то није све.

Данас НАТО (САД и ЕУ) настоји свим силама да све те злочине почињене на Косову и Метохији од стране албанских терориста, а под њиховом моћном заштитом, крунишу тако што ће све те злочине над Србима и њихове починиоце наградити дарујући им независно Косово, противно свим међународним конвенцијама, резолуцијама и опште важећем међународном праву о поштовању територијалног интегритета и суверенитета свим државама чланицама УН, међу којима је од првих дана и Србија.

Такво наметнуто решење које подразумева одвајање Косова и Метохије од државе Србије, Србија и српски народ у целини, ма где живео, **никада неће прихватити**. Уцењују нас безочно нудећи нам да за пристанак на Независно Косово (пакет Мартија Ахтисарија), по краћем поступку будемо примљени у чланство НАТО-а. У Србији пак нема те спремности.

Жртве НАТО бомбардовања из 1999. године, као и оне пале под НАТО „заштитом“ од злочинаца УЧК-а, поручују нам да их не смемо заборавити ни изневерити. Они су сада наша савест и **наша морална обавеза** да им сачувамо вечни мир и спокој душе, уз поруку да су свој живот положили на олтар Отаџбине и да никада не будемо у друштву са њиховим убицама. Многи се у Србији данас јавно питају: Зар трчати у сусрет онима пред чијим су очима и под чијом је „заштитом“ убијено или киднаповано око 2500 српских мученика са Косова и Метохије, а да за ових осам година нико за то није одговарао. Српски народ сматра да је боље и да нестанемо са лица земље, него да на то пристанемо, јер човек (и народ) без части, поноса и националног достојанства је једно велико ништа, обична крпа за пљување. Улазак Србије у НАТО био би највећи суноврат, несрећа и највеће понижење српског народа у његовој историји. Уверени смо да Србија то себи никада неће дозволити.

Епископ рашко-призренски АРТЕМИЈЕ

РУСИЈА И НАТО: ИЗНЕВЕРЕНА ОБЕЋАЊА

Целокупна историја руских односа са НАТО представља, на жалост, историју изневерених обећања, гаранција и обавеза. Када је марта 1999. године, одлучио да нападне Југославију упркос противљењу Москве, НАТО је прекршио обавезу координирања својих акција са Русијом. Било је то јасно кршење *Оснивачког акта Русија-НАТО*, потписаног 28. маја 1997. године у Паризу. У овом акту, НАТО је такође дао гаранцију да на територији нових земаља чланица Алијансе неће бити војних база, распоређивања трупа или нуклеарног наоружања.

Тако да, када је у децембру 2006. године обелодањено да САД планирају да успоставе одбрамбене противракетне базе у Пољској и радарске станице у Чешкој Републици, у Москви је то било примљено као још један знак прекршених обавеза САД и њихових савезника. Та противракетна одбрана заиста може бити намењена неутрализовању Ирана, али како је НАТО у прошлости кршио своје обавезе, Владимир Путин је имао разлога да се забрине да је у питању ништа друго до први корак у креирању система који би у будућности био уперен против руског нуклеарног потенцијала. Утолико пре, јер је већ средином марта обелодањено да администрација САД планира да успостави исте такве радарске станице у Украјини, Грузији као и у Азербејџану.

BROKEN PROMISES

Unfortunately, the whole history of Russia's relations with NATO is a history of broken promises, guarantees and obligations. In March 1999, NATO broke its obligation to coordinate its actions with Russia when it decided to attack Yugoslavia against opposition from Moscow. It was in clear breach of the Russia-NATO Founding Act, signed on May 28, 1997, in Paris. In this act, NATO also gave a guarantee that on the territory of the new member states of the alliance there would be no military bases, troop deployments or nuclear armaments.

Thus, when in December 2006 it became known that the United States plans to establish a military missile-defense base in Poland and a radar station in the Czech Republic, it was taken in Moscow as yet another sign of broken obligations by the United States and its allies. Those missile defenses might be indeed aimed at neutralizing Iran, but given that NATO in the past had broken its obligations, Vladimir Putin had reasons to worry they were but the first steps in a system that in the future would be aimed at Russia's nuclear potential. All the more so that by mid-March it transpired that the U.S. administration plans to establish such radar stations in Ukraine, Georgia and Azerbaijan as well.

Још једно питање које би се могло покренути је и то што су многи од нас веровали бројним гаранцијама које је Москва 1989. и 1990. године добијала од западних лидера да се - као противуслуга руској дозволи да се Немачка уједини - НАТО неће 'померати на исток'. „У овом случају, НАТО се неће померити ни инч на исток ван своје актуелне зоне деловања” - тако је Џејмс Бејкер, тадашњи државни секретар САД, уверавао Михаила Горбачова и Едуарда Шеварнадзеа. Тадашњи генерални секретар НАТО, Манфред Вернер је у Бриселу, 17. маја 1990. године, изјавио да "... чињеница да смо спремни да не распоређујемо армију НАТО ван немачке територије даје Совјетском Савезу чврсту безбедносну гаранцију." Када су почели да се јављају гласови да НАТО треба да се прошири, константно сам истицао да ће одлука НАТО да ли да се шири ка истоку или не, обликовати односе Русије и Запада у наредном периоду светске историје. Имао сам, међутим, утисак да је за лидере НАТО укључивање источноевропских држава било важније од интегрисања Русије. Стандардни одговор на аргументе против експанзије НАТО на Исток био је тај да су се суседи Русије осећали несигурно. Међутим, са завршетком Хладног рата и уз демократски политички режим у Москви, јасно је да Русија није представљала никакву војну претњу ни Пољацима, ни Чесима, нити Мађарима. Ни Варшава ни Праг нису могли да укажу ни на један знак да је Русија имала агресивне планове према источној Европи.

Another point to raise is that many of us trusted the numerous guarantees Moscow had received in 1989 and 1990 from Western leaders that, in return for allowing the unification of Germany to go forward, NATO would not move eastward. In this case NATO would not move an inch eastward outside of its present zone of action is how James Baker, then-U.S. secretary of state, assured Mikhail Gorbachev and Eduard Shevardnadze. NATO's then-Secretary General Manfred Woerner stated in a speech delivered in Brussels on May 17, 1990, that "the fact that we are ready not to place a NATO army outside of German territory gives the Soviet Union a firm security guarantee." When proposals began to be put forward that NATO should expand, I constantly stressed that NATO's decision over whether or not to enlarge to the east would shape the relationship between Russia and the West for the next period of world history. However, I got the impression that taking in the Eastern European states was more important for NATO leaders than integrating Russia.

The standard response to the arguments against NATO's eastward expansion was that Russia's neighbors felt unsafe. However, with the Cold War over and a democratic political regime in Moscow, Russia clearly posed no military threat either to the Poles, Czechs or Hungarians. Neither Warsaw nor Prague could point to any signs that Russia had aggressive designs towards Eastern Europe.

НАТО чланице (затамњено) - NATO members (darkened)

Али предлоге о јачању безбедносних гаранција овим земљама без ширења НАТО, одбили су и Вашингтон и Брисел. Услед тога, одлука да се ове земље укључе у НАТО у Москви је виђена као жеља да се искористи релативна слабост Русије с циљем њеног стратешког потискивања из Европе.

Током 1990-их, често сам тврдио да ће ширењем НАТО на исток, Русија бити гурнута ван евро-атлантске заједнице. Са геополитичке тачке гледишта, изгледа као да је Запад говорио Русији: "Од сада, ваша безбедност за нас не представља никакав интерес. Препуштени сте сами себи." Одговори које сам увек изнова добијао били су изненађујући и екстремно кратковиди: "Шта ви можете да урадите да се супротставите експанзији? Да померите трупе на ваше западне границе? Које

But proposals to extend security guarantees to these countries without expanding NATO were turned down by Washington and Brussels. Therefore, the decision to include those countries into NATO was seen in Moscow as a desire to use Russia's relative weakness in order to strategically push it out of Europe.

Throughout the 1990s, I often made the point that by expanding NATO eastward, Russia would be pushed out of the Euro-Atlantic community. From the geopolitical point of view it is as if the West were saying to Russia, "From now on, your security is of no interest to us. You are on your own." The answers I was repeatedly getting were amazing and extremely short-sighted:

конкретне мере можете предузети?" А што се тиче гаранција датих 1989. и 1990. године, речено ми је да ни једна од њих није унета у неки формални уговор или споразум и да, чак и ако западни лидери попут Хелмута Кола или Џона Мејџора понављају оно што су својевремено рекли Бејкер или Вернер, то сада нема никаквог практичног значаја.

Уз то, изгледало је као да нема граница експанзији Алијансе на исток. У периоду од 1994-1996. године, ми, Руси, навођени смо на помисао "да ће се то зауставити" на Пољској, Мађарској или Чешкој Републици. У том моменту, наши западни партнери тврдили су да би прихватање балтичких земаља, уз противљење Москве, било незамисливо. Али три или четири године касније то је постало прилично замисливо. "Добро", речено нам је тада, "али ово ће бити крај. Нико здравог разума не би планирао да прими у НАТО Украјину или Грузију!" Три године су прошле од другог таласа проширења НАТО и сада чујемо да би Украјину и Грузију требало размотрити за чланство!

Чини се да се нико не поставља питање шта САД могу да добију укључивањем Украјине или Грузије у НАТО. Ни једна од ове две земље неће бити од кључне помоћи у решавању великих изазова које за безбедност САД и Запада представљају Иран, Северна Кореја и међународни тероризам. Поред тога, у случају Украјине, чланство у НАТО подржава свега од 20–22 одсто украјинских гласача – а при том постоји снажан отпор овој идеји како у источном делу земље тако и на Криму. Да ли вреди ризиковати партнерство са Русијом да би се Украјина, готово против своје воље, увукла у НАТО? Или је прави разлог експанзије, као што све више и више људи у Москви мисли - слабљење Русије и њена маргинализација? Али онда је јасно да то не може да има никакве везе са било каквим истинским партнерством. Недавни напори Бушове администрације да боље објасни политику САД предодређени су на потпуно пропаст. Посете високих америчких званичника Москви, попут разговора саветника за националну безбедност Стива Хедлија са Путином у фебруару, неће имати никаквог утицаја осим ако Вашингтон није спреман да чује шта брине Русију и да у складу с тим поступа.

Алексеј Пушков је професор на московском Државном институту за међународне односе. Водитељ је недељног ТВ програма о политици (*Postscript*), члан одбора руског Савета за спољну и безбедносну политику и сарадник *Националног интереса* . Овај текст је одломак из његовог есеја "Пропуштене везе" који ће бити објављен у издању *Националног интереса* за мај/јун 2007.

РУСИЈА И СРБИЈА НА РАСКРШЋУ МИЛЕНИЈУМА

У анализи новијих историјских и актуелних геополитичких, економских и духовних прилика и односа између Србије и Русије може се јасно и недвосмислено уочити да ту доминира принцип тзв. „спојених судова“. Кад је Русија била јака и моћна, и Србија је била. Кад је Русија била слаба и Србија је била слаба или је није ни било. Овом приликом није ми жеља да улазим у даље историјске потврде ове тезе, већ да укажем на њен актуелни контекст, посебно у последњих двадесетак година.

Пад Русије

Русија је крајем осамдесетих и током деведесетих година прошлог века са правом названа новим болесником на Босфору. То је био болесник са најгором дијагнозом. Том болеснику су већ за живота спремали ковчег сачињен од

"What can you do to oppose the expansion? Move your troops to your Western borders? What practical measures can you take?" As for the guarantees given in 1989 and 1990, I was told that none of them had been codified in any formal treaty or agreement and that, even if Western leaders such as Helmut Kohl or John Major reiterated what Baker or Woerner had said, they were now of no consequence.

Besides, there seemed to be no limit to the eastward expansion of the alliance. From 1994–96, we Russians were led to believe that it would stop at Poland, Hungary and the Czech Republic. At that point our Western partners claimed that accepting the Baltic countries against Moscow's objections would be unthinkable. But three or four years later it became quite thinkable. "Fine", we were told then, "but this would be the end of it. No one in his right mind would plan to have either Ukraine or Georgia in NATO!" But three years have passed since the second wave of NATO enlargement, and now we hear that Ukraine and Georgia should be considered for membership!

No one seems to ask what the United States is likely to gain from including Ukraine or Georgia in NATO. Neither of those two countries is going to be instrumental in solving the big challenges to U.S. and Western security posed by Iran, North Korea and international terrorism. Besides, in the case of Ukraine, membership in NATO is supported by only 20–22 percent of Ukrainian voters—and there is strong resistance to the idea both in the eastern part of the country as well as in the Crimea. Is it worth risking partnership with Russia to drag Ukraine into NATO, almost against its own will? Or is the real reason for expansion, as more and more people think in Moscow, to weaken and marginalize Russia? But this, then, can clearly have nothing to do with any sort of real partnership. The recent effort by the Bush Administration to better explain U.S. policies is bound to fall flat. Visits by high U.S. officials to Moscow, like National Security advisor Steve Hadley's talks with Putin in February, will have no impact unless Washington is prepared to listen to Russian concerns and act accordingly. *Alexey Pushkov is a professor at the Moscow State Institute of International Relations. He is the anchor of a weekly television program on politics (Postscript), a board member of the Russian Council on Foreign and Defense Policies and a contributing editor to The National Interest. This piece is excerpted from his "Missed Connections" essay which will appear in the May/June issue of The National Interest.*

кредита ММФ-а и Светске банке и „пријатељске помоћи“ транснационалног мегакапитала. Навешћу само два примера која довољно илустративно говоре о том деструктивном процесу. На пример, 1995-те године продате су две државне нафтне компаније („Сибњет“, кога је откупио Борис Березовски и „Јукос“, кога је откупио Михаил Ходоровски) по продајној цени од 259 милиона долара, док је тржишна вредност процењена на 35 милијарди долара! Однос од 14:1 говори о непостојању државотворно одговорне стратегије приватизације и економске политике тога раздобља у Русији. По неким грубим проценама, у златним данима за пљачкање природних богатстава Русије, дакле, само током осмогодишње владавине режима Бориса Николајевича Јељцина, преко 500 милијарди руске активе „побрано“ је на разно разне начине и

отишло на Запад, што легално, што тајно. Дакле, у том периоду, после пада Берлинског зида, је кренуло растакање Русије у свим аспектима њене државотворности (војно-безбедоносно, економско, политичко...), односно започео је домино ефекат дезинтеграције и урушавања државног и националног суверенитета Русије. Он се манифестовао кроз неколико паралелних деструктивних процеса од којих ћу набројати најважније:

- територијална дезинтеграција
- ратови у Чеченији (први и други чеченски рат)
- неспособна и трома политичка елита
- економски суноврат и дивља приватизација у корист западних експонената у Русији
- вршљање финансијских олигарха инструираних од стране Запада
- велике терористичке акције усмерене против обичног руског народа
- организовани криминал чији су краци допирали до самог врха државног апарата.

Existing and Planned Natural Gas Pipelines to Europe

Постојећи и планирани гасоводи за Европу

Да би се осликало комплетно стање руске привреде и друштва на крају прошлог века били би потребни читави томови књига и анализа. Међутим, и обичном лаику је било јасно да је стање у Русији тих година било на ивици националне катастрофе и потпуног државног краха. Сврха једног оваквог рада није тако претенциозна, у смислу детаљне анализе таквог стања, већ напросто његова констатација, а све у циљу давања одговора на конкретне перспективе односа између Русије и Србије за будућност.

Обнова и успон Русије

У тим и таквим историјским околностима многи (поготово „пријатељи“ на Западу и њихови послушници у Русији) су били убеђени да је „рањеном медведу“ куцнуо последњи час. Стрвинари најразличитијих врста почели су да се окупљају око рањеног руског „медведа“. Чак и у самој Русији готово нико озбиљан није веровао у чудо. Свако ко би се усудио да озбиљно говори о могућности опоравка био би етикетиран као непоправљиви идеалиста без осећаја за реалност. А ко би се усудио да у такво чудо чврсто и безрезервно верује био би сврстан у ред оних којима је место у психијатријским установама, а не у озбиљним политичким анализама и предвиђањима..

. А управо се чудо десило. Русија је почела да васкрсава из пепела. Из најдубље тмине (1999 је била вероватно најтежа Година за Русију у новијој историји) почели су да се помађају стидљиви зраци сунца. Промењена је, без велике буке и помпе, из основа политичка клима Русије. Нова руска власт је

ударилa снажне и здраве темеље и на унутрашњем и на спољно-политичком плану. Руска економија је добила снажан замајак кроз повећање производње, девизних резерви, остваривање значајног спољнотрговинског суфицита, запошљавања, повећања извоза, раста бруто друштвеног производа, војска је почела да показује значајније знаке опоравка, извршен је одлучан обрачун са криминалом који је претио да подрије саме темеље државе.

Пример „МИГ“-а је довољно илустративан у контексту војно-економске ревитализације Русије и добар показатељ дешавања у том правцу на ширем руском плану. Наиме, овај руски произвођач авиона је 1999-те године био на коленима, производња је стала, а зараде нису исплаћиване осам месеци. Следеће године уз интервенцију државног врха, опоравак „МИГ“-а је био невероватан. Не само да је покренута производња и почела исплата плата, већ је и зарада „МИГ“-а скочила десет пута. Све то за нешто више од годину дана. Посебно и рекао бих почасно место у руској обнови заузима духовна обнова, односно васкрс вере у Русији. То је посебна тема којој ваља посветити посебну пажњу. Овом приликом ваља истаћи да та духовна обнова која се данас од-

вија је била и данас јесте неопходан предуслов економске, војне, државотворне и сваке друге обнове. Кућа се од темеља гради, а не од крова. Тај темељ је свакако препознат као систем вредности који нуди вера православна са целокупним својим духовним благом и Истином коју са собом носи. Том систему вредности се Руси данас масовно враћају као свом изгубљеном закону живота, односно као свом аутентичном архетипу.

Српска копија

Србија је, са друге стране, имала веома мучних двадесетак последњих година. Деведесете у Русији и Србији доста су биле сличне у многим аспектима. Рат у непосредном окружењу, губљење вековних српских територија, губљење националног самопоуздања и поноса, велики број избеглица услед етничког чишћења у Хрватској и БиХ, економска деструкција латиноамеричког типа са незабележеном инфлацијом у историји која је доживела свој врхунац 1993. године, криминал и корупција у највишим структурама власти, политичка нестабилност, ескалација сукоба на Косову и Метохији, бомбардовање од стране 19 земаља НАТО пакта... Све су то околности у којима је Србија дочекала нови миленијум.

А онда је дошла октобарска револуција 2000-те. Многи су били пуни оптимизма и вере да се спрема „српски преображај“, веровало се да долази време националног опоравка и буђења, једног великог и свеобухватног препорода. Међутим, то се није десило. Чак је дошло и до регресије у одређеним областима, као што је то сектор одбране. Наиме, окупација КиМ је легализована и извршене су припреме за издвајање тог вековног дела територије Србије из њеног састава, десило се егзодус Срба са КиМ и то пред очима међународних снага. Затим се 2006-те године десио распад државне заједнице Србије и Црне Горе, отварају се нова жаришта и прети се даљим територијалним комадањем и дробљењем Србије (Рашка, Војводина, југ централне Србије...). У исто време, наставља се притисак на Србију од стране Запада кроз широки спектар условљавања везаних за Хашки трибунал и економску помоћ (која, узгред речено, никад није дошла ни приближно у обиму у коме је обећавано, а и оно што је дошло упућивано је у секторе које је одабирао западни поверилац), затим је извршена приватизација по угледу на ону у Русији, која је имала за резултат девастирање и осиромашење државне имовине и стандарда грађана Србије.

У корпус политичких ломова у Србији у првој деценији двадесет првог века спадају свакако убиство премијера Зорана Ђинђића, хапшење и слање у Хаг бившег председника Слободана Милошевића и његова смрт у хашком заточеништву, предаја Хагу Војислава Шешеља, лов на „хашке бегунце“ Радована Караџића и Ратка Младића и неограничена условљавања и притисци везани за ову двојицу вођа Срба из Босне и Херцеговине. Једном речју национална и државотворна ерозија се није зауставила са новим миленијумом, као што је то био случај са Русијом, већ се, напротив, у многим областима продубила.

Историјско кашњење Србије

Поставља се питање зашто принцип „спојених судова“ у друштвеном развоју Русије и Србије, који је готово увек карактерисао њихов историјски ход, није профункционисао у првој декади двадесетог века? Русија је, како је указано, кренула путем опоравка и брзог успона, док је Србија наставила да стагнира, а у многим областима и да назадује. Русија је завршила са периодом распарчавања и дезинтеграције и кренула у интеграционе процесе, док Србија, нажалост, није.

Има више разлога, сопљење и унутрашње природе, таквом дисконтинуитету у историјском развоју Русије и Србије. Са руске стране разлози оваквом дисконтинуитету у међусобним односима и остваривања изразито неповољног спољнополитичког и унутрашњег сценарија по Србију, леже у чињеници да су се кључни догађаји у Србији (бомбардовање и октобарска револуција) одиграли у Србији када је Русија била у сваком смислу на коленима (1999) и прве године руског полета (2000), што је имало за последицу невољно (мада не и потпуно, а засигурно не и дефинитивно) препуштање Србије западној интересној сфери.

Заједно са потпуно погрешном спољном политиком на унутрашњем плану (услед губљења већег дела државног суверенитета прихватањем 5-октобарског дужничко-поверилачког најамног односа дела српске политичке елите) и прихватањем „добронамерних“ самоубилачких препорука „међународне заједнице“ на унутрашњем плану и са поменутиом слабом Русијом на спољном плану, треба тражити основне узроке „историјског кашњења“ и незаустављања деструктивних процеса и државотворног, економског, националног и сваког другог посртања Србије у првој декади 21. века. То су, дакле, главни разлози зашто принцип „спојених судова“ који је карактерисао Србију и Русију у њиховом историјском ходу није још увек профункционисао. Али дубоко верујемо да хоће у блиској будућности, јер сви предуслови за то постоје.

Нова спољна политика Србије

Ти предуслови на ширем плану су, између осталих, драстично промењене међународне геополитичке прилике. Русија је стала на своје ноге у сваком смислу. Са друге стране, Сједињене америчке државе су прошле свој зенит, кога данас покушавају да надоместе офанзивном војном и економском политиком. Међутим, потпуно је очигледно да време ради за Русију. Русија данас, у том смислу, Србији поново пружа своју братску руку, искрено, нелицемерно и недвосмислено. То није она иста рука која се због потпуног економског и државотворног краха крајем деведесетих година прошлога века готово самртнички згрчила, док је Србија остала да се дави у живом блату евро-америчких усређитеља и њихових милосрдних бомби.

А Србија? Србија је вратила Западу свој „данак у крви“. Србија је вратила дуг Западу са затезном каматом у територијама, дивљем капиталу који нам се неконтролисано увозио са Запада, приватизацији по калупима западних ментора, националном понижењу и претњи новим комадањима Србије. Наш дуг према Западу је, дакле, дефинитивно измирен. У том смислу, један део наше политичке елите мислио би озбиљније да схвати и прихвати промењену геополитичку реалност, а не да се понаша као да је берлински зид јуче срушен. Она би требало одлучије да окрене свој поглед ка Русији и да у том правцу предузме јасне и недвосмислене кораке. То подразумева потпуно укидање свих баријера за руске инвестиције у Србији, преусмеравање економских веза ка руским тржиштима са којима имамо обостране компаративне предности, јачање стратешких војних, политичких, културних и других веза на обострану корист. Таква промена спољнополитичког и стратешког курса није питање само боље или лошије спољнополитичке стратегије и перспективе, већ је то, дугорочно посматрано, питање опстанка за Србију. Дакле, једна таква нова (стара) спољнополитичка концепција и оријентација није резултат неког недосањаног руског романтичарског заноса, већ „последњи воз за Владивосток“ на спољнополитичком плану, уколико Србија жели да сачува постојећу територијалну целовитост и државни суверенитет. За Русију, пак, би то био важан корак у поновном добијању старог и искреног савезника и пријатеља на Балкану, који би био поуздан гарант остварења руских виталних интереса на овом подручју. Ти руски интереси су, кроз верске, културне, историјске и економске везе дубоко и нераскидиво испреплетани са српским виталним националним интересима.

Сазрело је, дакле, време да се заустави политика штапа и шаргарепе и несхватљивог мазохизма у српској спољнополитичкој оријентацији (под условом да је она постојала у неком организованом виду, а не као скуп наложених услова које српска страна мора беспоговорно извршити). Ту политику

је, такође, карактерисао снисходљив однос према Западу и то највише, што је парадокс, после трагичног искуства бомбардовања, уз истовремено оштар критички однос према Русији, са друге стране. При томе се од силне „разочараности“ и „огорчења“ према Русији која нас је „пустила низ воду“ потпуно „заборавила“ и „превидела“ неоспорна чињеница да Русија у том периоду није била способна ни саму себе да одбрани. О томе најбоље сведочи њен пораз од чеченских бандита у првом чеченском рату и готово потпуни економски и политички слом тога времена. Можемо, дакле, прихватити тезу да је Русија издала Србију на концу двадесетог века, ако пре тога прихватимо чињеницу да је пре Србије Русија издала – саму себе

Чињеница је да данас долази до одређених позитивних помака и сигнала у спољнополитичкој оријентацији и из Русије и из Србије. Међутим, тај процес мора брже да иде, јер нема више времена за чекање, уколико се жели да Русија и Србија опет буду стожери заједничког друштвеног, економског, духовног и сваког другог напретка и препорода. Србија на Балкану, Русија у свету.

(Изговорено на округлом столу на правном факултету у оквиру „Дана Русије на Универзитету у Београду“)

Данило Тврдишић

РУСИЈА И ПОДЕЛА СРБИЈЕ

Преговори о будућности Косова и Метохије неочекивано и узгредно отворили су словенско питање у Европи. Зачето у деветнаестом веку, испилито се на почетку 21. века као руско. Обновљене расправе о словенству и западњаштву изазивају чуђење Европљана и њихове савезнице преко Атлантика. Чим зађу у воде политике, геополитике, културе, или чак историософије, збуњеност прераста у бригу. Разлог је једноставан: у Европи и САД влада мишљење да су западни и јужни Словени асимилорани у романско-германску политичку и економску сферу. Како су културно неуверљиви и упуштени, дају повод за духовни преображај и биолошку асимилацију у усахло западноевропско ткиво. Посебна тешкоћа је што се евроатлантски покушај поделе Србије поклопио са повратком Русије на светску историјску сцену. Од мирољубивог клијента она је постала болна непознаница Запада и напредног дела српске номенклатуре. Иако се колеба да ли је баштиник словенства и евроазијског копна, Русија новим замислима, међу чланицама ЕУ, подстиче распре, разочарање и огорчење. Насупрот евроатлантској, елите источнословенских и јужнословенских крајина имају само једну бригу: како утрти пут идеји европске будућности и заобићи препреке на њади наде. Прва препона су међусобице Европске уније (ЕУ) и читавог Запада. Друга је брижност Европе несигурне у намери Кремља. Атлантистички нарт независности Косова и Метохије (еуфемизам за деобу и смањење Србије) прети да злокобно заштри проблем европског идентитета. Арбанаси, раније поуздани савезници Турске против покорених, данас за рачун САД и ЕУ војују против нејаке Словениде. Зато самоуверени напредни свет, док дробни јужнословенски простор, мрко гледа лава који риче са истока.

Где су границе Русије и Европе

Евроазија је јединствено копно сачињено од два континента без јасне географске границе. Отуда би линија између њих могла бити културне и политичке природе. А тако дефинисана међа не може бити ни трајна ни поуздана, будући да су културне промене и процеси бржи од геоморфолошких. Европљани и учена бирократија не знају где завршавају њихови крајеви – на рубу или у дубинама руског срца. Ради предострожности, усхићеним народима поред Лимеса поручују да границе које сами упорно траже, мењају и изнова означавају за новајлије нису важне. Бриселска елита није сигурна ни да ли је Европа један од континента, како се учи у школама, или политичка утвара измештена из географије. Ако сама природа није поставила границу, могу ли то учинити људи? (1) Брисел није начисто зашто се европска и азијска целина, окружена великом водом и мразом, по дваја према мерилима која не важе за друге континенте. Да ли планина Урал има одлике границе? Није ли и Индија неки нови континент? А шта са

Алпима и Пиринејима? Можда је садашња граница Европске уније само крајња тачка њеног видокруга, који би с временом досегао Дњестар и Об. Или је граница само привид који потхрањује европска моћ, оплемењена жудњом за Истоком. Постојећа, замисљена источна граница Европе предуго стагнира, пре свега због њене војне и политичке немоћи и географске неутемељености континента. Геополитичком духу блиска је констатација Данилевског да „никакве Европе и нема, већ постоји само западно полуострво Азије које се у почетку од ње мање разликовало но друга азијска полуострва, која су се на периферији све више уситњавала и рашчлањивала.“ (2) Европа и Азија поимају се као географски, етнички појмови, или културно-историјски појмови. (3) Данилевски мисли да је Европа поприме германско-романске цивилизације. У културно-историјском смислу, што је за германско-романски свет Европа – то је за грчки и римски био басен Средоземља. (4) За то он заступа становиште да Русија не припада Европи јер није црпла благотворне и отровне сокове из земљишта старог света које је сама Европа разрушила. (5) Она је нешто друго јер јединствен континент има два имена: Европа и Азија. Ако пак не постоји јединствен континент, онда Русија није Европа, али ни Азија. Дакле, неодржива је школска подела која потхрањује недоумицу: где је Русија – у Европи или у Азији? Невоља је што је Европа некада била Свет, али су географска открића и развој навигације разбили овај мит. Упркос томе, њена култура, политика, наука и антропологија неговале су уверење да је европска цивилизација исто што и човечанство времена Рима и Византије. Прожета овим духом, савремена Европа не може да одреди своју копнену границу, нити да одустане од неизговорене жеље да Исток преведе у Запад, тј. у Европу.

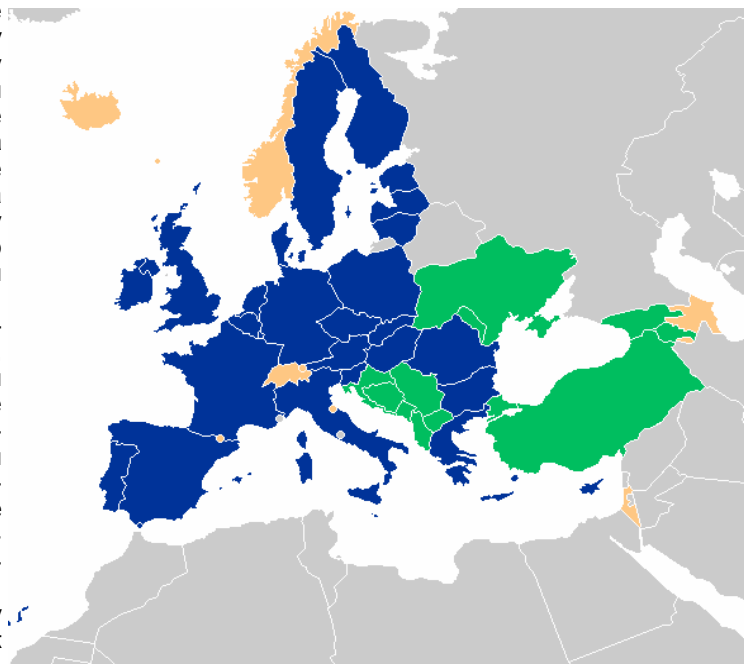
Ако је европска граница нејасна, да ли Русија може у исто време бити мисионар европске културе на Истоку и њен монокултурни (енергетски) привезак? И на који начин? Да ли је то могуће уз немирну Украјину, побуњена кавкаска племена, острашћене прибалтичке републике, смождене источно-европске и балканске државице? Можда је прихватљива једино Русија окренута Сибиру и Кини, у јединству са западним компанијама. Свакако, без „великоруског таласања“ у републикама бившег СССР-а и чежњивих погледа према Балкану и централној Европи. Русија никада није била ближе оном што Запад одређује као њен смисла постојања и настанка: територијална издељеност, државна слабост и безусловна предусретљивост према Западу. Свакако изван светскоисторијске сцене, сада или за сто година. Пред Русијом је велики изазов: бити као Европа, упркос историјској и културној свести народа, или бити Русија. Да ли Русија може успети у нечему

у што ни Европа ни њен народ не верују ? Разрешењу недоумица неће помоћи ни снажна и моћна енергетска монокултура, чак и ако би се десило немогуће: да Европа стопостотно зависи од Сибира. Шта су гас и нафта спрема столећа европске цивилизације и културе?

Руси на Балкану

Последњих деvedесет година је раздобље учесталих неспоразума и неправде између Руса и Срба. Неспоразуми словенске браће не предочавају се јасно и трезвено ни на једној страни. Напротив, непотребно се заклањају славенофилијом, антикомунизмом, православљем, или пак емотивним изливима западњаштва. Цео двадесети век страшен је на неповерење. Срби су били дрвени буздован Запада, док су Руси успостављали асиметричан однос према браћи час фаворизујући Бугаре, час Хрвате на рачун монархистичке и авнојске Србије и Срба. Неслагања су била зачињена коминтерновским интригама. Империјална политика болшевика, преданих дробљењу српског етничког простора, помогла је европске амбиције на Балкану. Оно што је Русија осуђивала, и осуђује у политици Украјине, дешавало се, нешто раније, на тлу Балкана, али уз њену помоћ. Да ли су и једни и други само следили историјску заблуду? Могу ли европејске и атлантистичке елите Срба, неговане читав један век, да признају свој политички пораз? Можда тек када се подигне магла европских перспектива и остане огољена нелагода према словенском брату? Или је Србима за срце прирасла политика санитарних кордона у којој су са Хрватима и Словенцима били обједињени у наднационалну Југославију. Остаје да се промисли да ли још руска политика чврсто верује, као и Запад, да је могуће успоставити дело-творну балканску политику без Срба? Да ли Русија може имати чврсто место у Европи без балканске политике и са опкољеном и изолованом Србијом? Западна Европа нема недоумица и зато све чини да антируску политику балканских народа не одува оштри ветар прохладног мира. Руска дипломатија увиђа слабости совјетског периода и најављује нову спољну политику, јаснију и предвидљивију. (6) Али резултат и ће бити очигледни тек кроз неколико деценија. Српска интелигенција, према открива замке комунистичког наслеђа, не налази поуздан начин да их отклони. Њена основна замисао није сасвим разговетна јер је плод механичког мешања телурукратског и таласократског, источног и западног, прошлог и будућег. С најна стихија светскоисторијског духа и једноставно друштвено устројство спречава је да упије сокове синтезе. Ако уђе у виши развојни стадијум и достигне зрелост, укључиће се у глобалну игру. Тек тада би од пуког објекта могла постати активни учесник и прихватити изазове. И Русија и Србија у двадесетом веку без успеха покушавају да саграде наднационалне творевине – СССР и СФРЈ. Док су трајале, биле су у сукобу променљиве оштрине. Њихова пропаст угрозила је опстанак Руса и Срба. У овом времену СССР није успео да инсталира своје интересе у средишњој земљи Балкана. Када су две творевине отишле са историјске сцене, стидљиво је обновљена сарадња. Њој се Запад јавно не противи. Зато српска модернизаторска елита верује да истовремено може сарађивати са Западом и Русијом тако што би се Србија укључила у ЕУ кроз војнополитичке структуре настале у јеку хладног рата. Запад ово схватање охрабрује и упозорава да један део територије и становништва Србија мора предати су-седној држави и тако ојачати европску грађевину. У исто време атлантисти примећују да је наднационална творевина СФРЈ била једино разумно решење српског питања. Пошто се Југо-славија распала, српски проблем може се решити у европској наднационалној творевини у којој би Срби уживали поуздано старатељство и заштиту од насртаја Русије. (7) Резидуалне државне грађевине које би могле личити на целовиту Србију или Русију нису пожељне.

Русија се вратила на Балкан стављањем у изглед вета на англосаксонску резолуцију о независности Косова. (8) Припрема за повратак била је скоро незапажена и дискретна. На моменте изненађење Запада прелазило је у запањеност и протест. Карамазовски стил имао је успеха премда је одуран евроатлантском свету. Упркос свему, подстакао је бројне недоумице у вези са односом западне Европе и Словена. Очигледна су ограничења америчког империјалног захвата и неразјашњена руска политика заштите православца под плаштом принципијелне дипломатије. Као никада до сада поносна Европа све чини да болесно словенско ткиво уклони са балканског тла хушкај ући српске суседе. Ову рецептуру користи и против Русије, те је одбрана Косова и Метохије, сматра Никита Михалков, свезана са будућношћу панславизма и православља. (9) И док 2003. године руске трупе напуштају Косово и Метохију, руски оптимизам не јењава. Босна и Херцеговина, БЈР Македонија, Црна Гора и Србија остају у жижи интересовања Кремља мада су оне окренуте према ЕУ и НАТО пакту. Томе у прилог иде велики интерес балканских земаља за транспорт нафте и гаса из Русије. (10) Колико год је повлачење руских трупа са Косова и Метохије правдано смањењем трошкова оружаних снага, оно се не може разумети без

Европска заједница и земље које званично желе у чланство (зелено), као и земље у којима се о томе расправља (крем)

сагледавања односа Београда и Москве који су, у том часу, били скоро хладни. После одласка трупа из Приштине, Русија се удаљила са Балкана, а за овај уступак није добила ништа од НАТО пакта. Тако је почетна идеја о стварању руске зоне одговорности на Косову и Метохији пропала. (11) Инерција хладних односа Београда и Москве утицала је на то да српска страна, предана поразу, на руске иницијативе одговори ћутањем. Зачуђујући дипломатски аутизам Београда испровоцирао је и самог министра спољних послова Русије. (12) Руска заштита православних Срба има и шири, међународни оквир политике крођења америчке империје. (13) Посебно ако се има у виду да је за статус Косова и Метохије од изванредне важности однос Европе (Немачке) према недовршеном српском националном питању.

Уз све, залагање Русије за пострадале Србе отвара саму суштину политичких и културних односа Европе и истока. Уплитање Русије у балканске прилике, не без разлога, атлантисти оцењују као опасно таласање око већ „решеног“ косовско-метохијског случаја. (14) Руско залагање за Србе оживљава недоумице о одговорности земаља Запада за напад на Србију. (15) Политика Кремља, као тамни облак над савешћу Запада, подстакла је расправу о сарадњи Срба и Руса на више поља: духовном, политичком, економском и војном. Начин на који их отвара Москва неолиберале на Западу и Београду доводи у стање панике. Док оптужују Москву да нарушава стабилност Европе и света, од ње траже да се изјасни да ли би трампила српски спор за неки други. А да би се Москва изјаснила о цени своје позиције, Запад, медијским и дипломатским путем, подстиче уверење да ће Русија пре или касније „истрговати“ Србијом. Но, Кремљ нема избора до да Запад и прозападне кругове на Балкану држи у неизвесности о свом ставу и прикрива безусловну подршку Србима. Ако би дозволила да се на штету Срба, уз очиту примену ратних метода и геноцида, створи нова држава – Велика Албанија, Русија би пристала на другоразредну улогу у европским пословима и поред свих гасовода и нафтовода. Није могуће градити руску империју и истовремено подржавати увећање државе која је конструктивна начин да угњетава робове источног питања. Замисљена као „нож уперен у срце Београда“, Албанија се показала као неделотворна и преслаба, те ју на рачун „превелике Србије“ ваља проширити и увећати. Потоња, као и Русија, никада неће бити довољно мала да би политика Запада била увиђава. Поред Турске, Мађарске или балтичких република, простор старе Србије није од прворазредног значаја за стежање обруча око Русије. И зато отмица Косова и Метохије у првом реду има цивилизацијски и културни значај јер симболично показује да се на тлу српске Тоскане геополитичким инжењерством може изградити хероински протекторат усред Европе. Замисљен као својеврсни геополитички симулакрум и црна рупа, он сажима и ништи народе и њихово наслеђе. Остане ли постојана у намери да штити начело (а оно може бити и хришћанско добротворство), Русија ће измаћи сваки аргумент западне политике. Тако би балканско русовање до краја оголило трули темељ на коме стоји атлантистички штит цивилизацијске кварежи и подрило албанску просветитељску мисију. Да ли се на примеру Србије може утемељити европски образац уједињења уз дробљење Србије? Америка у овој локалној бици усмерава догађаје, а европски и руски потези пажљиво се равнају са периметром америчких интереса у Евроазији. Хитро европско и руско признање раздвајања Србије и Црне Горе уверљив је пример. Спољнополитичка доктрина територијалног раситњавања подстиче балканске сецесионистичке групе и снажи амерички утицај. (16) Из тог разлога распад државне заједнице Србије и Црне Горе у српској атлантистичкој номенклатури пробудио је полет и тријумфализам, а у иностраној злурадост и учтиву иронију. Време ће показати да ли Американци имају довољно снаге да у потпуности каталишу сепаратистичке процесе и истовремено одржавају на пожељном нивоу противречна савезништва. Целовито промишљање прошлог Балкана није могуће без анализе руске политике. Овај став преточен је у изреку српских историчара да се Русија на Балкану потврђивала као велика сила, или је тај статус губила. (17) Кроз балканску политику опредељивала је своје циљеве у Европи. Посебно у доба док је била далеко од Варшаве, Прага и Берлина. Балкан је био једна од тачака руског деловања на западном делу евроазијског копна. На почетку 21. века улога Кремља оснажена је, те не чуди мешање руске дипломатије у геополитичку субјугацију Србије. Русија је од посматрача, скоро неочекивано,

прерасла у умешача у спору Запада и Срба. И не зауставља се, већ настоји да постане учесник, док се залаже за територијалну целовитост Србије. (18) Атлантисти руско мешање оцењују негативно и дефинишу га појмовима меркантилистичке филозофије (трговина, продаја и сл.). Поред тога, обновљени руски утицај шкоди лукративним пословима локалних демократа ослоњених на западне инвеститоре.

Продорна политика западних влада рађа сумњу да Русија има оригиналну балканску политику и одговарајућа средства којима би је подржала. Руска и балканска политика побуђују већу пажњу западних администрација него самог Београда, који на моменте постаје талац или немоћни посматрач нових кретања. Први доказ одлучности Запада на Балкану јесу војници распоређени прво у РСК, а потом и у РС, уз снажно непосредно и посредно војно-политичко ангажовање у Србији (Косово и Метохија, Генералштаб, Министарство одбране и сл.). Насупрот томе, Русија нема трупе на Балкану, нити планира да их распореди. (19) Штавише, пре неколико година је повукла своје снаге. Будући да је заинтересована у овом спору, она жели да компензује своја оскудна средства. Као помоћ дипломатији служи руски капитал који полагано улази у Србију. (20)

Ако се већ ангажује на Балкану, зашто Русија није изградила своју јасну и чврсту основицу на овом простору? Разлога је више.

ЕУ нема јасну и доследну политику ширења пошто је балканска политика Брисела збир замисли Берлина, Лондона, Рима и Париза, повремено зачињених идејама Беча и Пеште, скенираних у Вашингтону. Отуда ни Русија нема препознатљиву политику према овом делу Европе.

Поред тога, Русија је суочена и са фрагилним простором према Немачкој, Аустрији и Италији, на коме су САД у знатној предности над Москвом и Берлином. Овај интермаријум је кроз двадесети век посебна зона америчке и енглеске политике, где оне делују преко организација, покрета или „религиозних нација“ који су извор метежа и нестабилности сваког државног пројекта. Лагодним изазивањем немира, Британија и САД осујећују сваки покушај Немаца и Руса, и истовремено подижу цену свог присуства. Истовремено, своје неуспехе могу надокнадити избором новог привременог помагача. Такав потенцијал стварања коалиција ни изблиза немају Руси и Немци, те се боре за савезнике који су већ под окриљем САД, или су неодлучни. Русија скоро читав двадесети век безуспешно покушава да се учврсти на Балкану и зато се предомисља. Ипак, данас покушава да примени тактику САД и своју геоекономску дискусију са ЕУ (нафта, гас) прошири лепезом геополитичких тема. Пошто су новопридошле чланице ЕУ отпорне на руски утицај, прилика се пружа на простору бивше СФРЈ. Ово из разлога што је Србију бомбардовао НАТО пакт иако су на деликатан начин били повезани.

Напоследку, хитни послови у приграничном појасу и велике тешкоће у управљању ресурсима Русију спречавају да изгради целовиту балканску политику. И поред свега, руска дипломатија уочава и врло практичне краткорочне погодности свог ангажовања на Балкану управо да би ове притиске ослабила, те се тактички ангажује без већег напрезања својих снага.

Када буде имала јасну европску политику, Русија се може вратити на Балкан. А целовита балканска политика, снагом нових идеја, ставиће на кушњу једнолично разарање некаатоличких држава Балкана. Москва испољава чврсту намеру јер српски проблем ставља у исту равну са изградњом противракетног штита у источној Европи и проширењем НАТО пакта. (21) Изјаве Кремља наговештавају одлучнију и оштрију политику на Балкану. (22)

Руски изазов Европи

Европа и Русија, свака за себе, траже универзални и политички телос. Намах из дубина историјског сећања израђају замисли самоуверених проповедника либералног капитализма и не умереног руског месијанизма. Стара Европа чврсто верује да ће опстати чак и ако нестане ЕУ. Само би распадом Немачке, Француске и Италије (нпр. на мини-исламиде) ишчилила европска идеја. А тај културно-цивилизацијски преврат утробе би пут настанку нове Евроазије коју данас не слутимо. На другој страни је Русија уверена да обнављајући себе мења Европу и свет. Зато је поново на Балкану, први пут после Октобарске револуције. Изазива Европу и улогорену војску Пентагона. Чак иде и корак даље јер жели да европску борбу против словенства преточи у сарадњу. И мисли да је то могуће. У исто време Европа уверава свет да је древн и сукоб њена борба против Азије у Русији, убеђена да с тара правила игре још важе. Ипак, расправе између ислама и хришћанства, богатих и сиромашних, Европе и Азије тек предстоје. (23) Вирус слободе увукао се у мисао Руса и Немаца, те не чуди запажање Солжењичина да је њихова узајамна привлачност судбинска. (24)

Смрачено атлантско лице Европе обасјава пламен расправе и она више не може да прикрије забринутост. Демографски ограничена на неколико стотина милиона грађана, ЕУ верује у своју моралну и сваку супериорност над милијардама осталих. Поноси се грчком прошлосту, али је истиче као тековину западне Европе, а не Балкана и Средоземља. Оно што припада Западу његова је тековина. Остало је заједничка баштина света. Док прижељкује јефтина сибирска богатства за одржање малограђанског комфора, Европа пркоси и прети Русији. Али подстицај на отпор који долази са друге стране Атлантика више није убедљив као пре четири деценије.

Данас је главна недоумица коју ће идеју будућности изнедрити Русија. Да ли је то идеја позападњачене Европе или самодо-вољне регионалне државе? Размишља се и о држави чија су начела неодвојивост вере и живота, љубав према добру, идеал не користољубивости, саборност, симфонија духовне и световне власти, монархијска државност (цар и патријарх) и патриотизам. На који начин обновити европски дух, а књиговодствено поштење заменити вером и витешком кашћу – пита се руско православље. Како племените обичаје установити наместо опсцених церемонијала и помирити царство небеско и европску технику? Уз помоћ земаљских утопија које долазе из Европе? Или је вера у Бога племенитија од вере у човечанство и европско уједињење? Евроруски изазов подстаћи ће тешке и суптилне деценијске разговоре. Њихови закључци довешће до сарадње или распламсавања непрекинутог вишевековног непријатељства. Али за отклањање последица сукоба потребан је век преданог рада на заједништву. Због растрзаног руског духа и престрашене европске малограђанштине Русија је црква, чија је социјална доктрина напреднија и далековидија од владиних програма. (31)

И док траје расправа о новој социјалној филозофији у Русији, у редовима политичке елите, на поново на крају деветнаестог века. Растварила се од прошлог тихо, мирно и са осећајем самопоштовања. Без повике о заблудама, али и без њиховог прикривања. Савремена руска номенклатура нада се да није могућа влада Керенског, нити да јој се прикрада Лењин. Коначно може, благодарећи благословеној коњуктуре светске трговине, да обнови давно прекинуту расправу о еволутивним променама и тако избегне суров преокрет. Решење загонетне улоге Русије утицаће на духовна збивања човечанства, остале словенске народе и на Запад. (25)

Предрасуде према Русији дубоко су укоренење на западу Евроазије. Посебно о узроцима Октобарске револуције, болшевиизма и његовом слому. И у данашње време тешко је до краја разу-

мети узроке распада СССР-а. Можда ће тек педесетогодишњи одмак од пропасти највеће копнене империје болшевика дати јаснију слику. Премда се не могу директно повезати са распадом, две његове доминанте црте јасно се издвајају: одбојност према православљу и словенству. Управо захваљујући њима, Русија је изградила посебност и грандиозну копнену моћ. Нису ретке присташе мишљења да је руска историја непрекидна и непредвидива смена катастрофа и мирних раздобља. (26) Склони упрошћавањима, думају да је први такт руске историјске композиције катастрофа (Брест-Литовски мир на почетку и финансијска криза на крају 20. века). Након пораза, Русија улази у другу фазу циклуса – долазак светлог јахача (нпр. Путин, Лењин, Петар). (27) Он није спаситељ западног типа (богатство, слобода), већ руски светли јахач верује у силу и доноси жељену стабилност. Уз то, верују поклоници овог схватања, светли јахач у руској историји није кадар да земљу вестернизује, премда то жели, те у трећој фази светли јахач уступа место тамном који учвршћује своју власт и земљу уводи у фазу пренапрезања, стагнације и постепеног пропадања, након чега изнова наступа катастрофа, чиме започиње нови историјски циклус Русије. (28)

Данашња Русија настоји да човечанству да нову политичку идеју. Ове пак не може бити без уређеног економског живота и правног поретка. Али ни без устројене духовности и културе. Најава и почетак њиховог уређења били су довољни да се Запад забрине и згране над недостатним "демократским развојем" Русије. А шта ако Русија уместо демократске покрене духовну обнову, а исту назове руском демократијом? Настала би нова културно-цивилизацијска и геополитичка ситуација. Европа би се тада нашла пред највећим изазовом после Вест-фалског мира. Да ли би то био довољан повод за нови хладни рат о којем се радо приповеда на Западу?

Један од темеља савремене Русије јесте нова политичка и економска елита измилела испод крхотина СССР-а. Класа изабраних пред руским народом указала се у августу 1991. године. На таласу привред-

них реформи, кад више, кад мање, убирала је симпатије Западу. Некада је дивинизирана, а некад пријатељски укоравана. Али никада није оспорена њена прозападна идеја оригиналног руског неолиберализма. Симпатије на Западу стицала је благодарећи својој мондијалистичкој визији Русије. Нова руска номенклатура надахнуће налази у искуству евроамеричке елите, а ређе у необичној и вијугавој историји свог народа.

У наредним деценијама пред Русима је решавање једног од најтежих проблема: судбина домаће глобалистичке елите која је приврженија економском дарвинизму него шведском социјализму. Новопечени богаташи опчињени су инстинктима задовољства на путу доколичарске демобилизације човека ствараоца. (29) Елита је раскрстила са губитницима и жели да остатак живота проведе далеко, изван граница и утицаја народа из кога је потекла, живећи од интелектуалних ренти убраних у земљи која их више није достојна. Савремена религија напретка и будућности пружа обећање избављења и спаса мањини богатих и презрива је према руском као некада болшевици. (30) Насупрот њој стоји православни дух и руска И док траје расправа о новој социјалној филозофији у Русији, у редовима политичке елите, на помолу је мир између руских западњака и словенофила. Славенофили не показују ирационалну нетрпељивост према Западу. Либерали, не без задовољства и амбиције, сматрају да ће економију Европе и њен даљи технички процват оснажити руски гасоводи и нафтоводи. На први поглед православље није предмет спора.

Николај Ј. Данилевски

Чак изгледа да осваја мњење да је Русија више православна, а мање словенска земља. Као да се словенски свод, у епохи бољшевиизма, стропаштао и отворио пут за процват православног светског духа Русије. Али са друге стране стоји либерализам, руски, а не панславистички. Либералистички русизам близак је новим вођама источноевропских земаља жељних да сиву комунистичку прошлост неповратно замене и постану тривијални капиталисти. Либералистички русизам, православље, словенофилија, народњаштво и почвеништво надвладали су евроазијство. Турански елемент скоро да је потиснут, али он тиња у руским степима. Толстојевски панморализам и солонјовска наклоност хришћанском Западу дају подлогу за измирење Европе и Русије. Претходно се мора разјаснити шта је Европа без Русије? Империја без долара, или евро без Евроазије. И шта је Русија ако није Европа? Ова питања решаваће 21. век.

Фусноте:

1. Данилевски, Н.Ј., "Русија и Европа", *Службени лист*, Досије, Београд 1994, стр. 81.
2. Исто, стр. 83.
3. Исто, стр. 243
4. Исто, стр. 83.
5. Исто, стр. 84 .
6. Лавров, С., 2007, "Обуздавање Русије: повратак у будућност", http://www.nspm.org.yu/koment_2007/2007_sergejlavrov.htm
7. Илустративно је мишљење помоћника америчког државног секретара за европске послове Данијела Фрида: „Питање у вези са Србијом није да се види да ли покушава да задржи Косово пошто га је Милошевић већ изгубио. Питање је да ли Срби желе да узму Европу. Иронија је то што је (...) једини начин да сви Срби живе у једном политичком ентитету била Југославија. Али српски националисти су је уништили.” И процифриво назначавача како би ваљало неутралисати српски проблем: „Другачији начин да сви Срби живе у једној политичкој заједници је да приступе ЕУ”, *Политика*, 8. 7. 2007.
8. О војно-географским и геополитичким елементима косовско-метохијског проблема и тактици његове одбране видети у раду: Степић, М., 2006, "Перспективе Косова и Метохије у контексту глобалних геополитичких концепција", у зборнику *Срби на Косову и Метохији*, САНУ, стр. 259–281.
9. *Бета*, 3. октобар 2006.
10. Кандељ, П., 2003, "Руски интереси нису подвргнути конјуктури", *Данас*, 25. јун .
11. Интервју Јелене Гускове, 10. март. 2004, објављено на интернет страни: www.аписгруп.орг
12. Министар спољних послова С. Лавров који је у Думи говорио о ситуацији на Косову и Метохији том приликом рекао је: „Питање Косова је, пре свега, питање Срба и у одређеној мери Црногораца, али пре свега Срба. Управо ће од њихове активности зависити како ће се решавати судбина Косова. Засада српска страна не учествује довољно активно у тим преговорима, требало би да буде одлучнија и ми ћемо је подржати... Ми не можемо да будемо више Срби од самих Срба”, и додао да ће „судбина Косова зависити од активности самих Срба.” Да би ублажио руска настојања, напоменуо је да ће Министарство спољних послова при том штитити руске интересе, али „без непотребне конфронтације и прагматично”. *Политика*, 25. 3. 2006.
13. У ауторском тексту објављеном у дневнику *Известија* руски министар спољних послова Лавров написао је да сви при-

јатељи Сједињених Америчких Држава, а Русија себе таквима сматра, треба да им помогну да се "меко приземље" у мултиполарну стварност. *Танјуг* 24. 4. 2007.

14. Овај став је устаљен и у америчким академским круговима, што потврђује и Марија Т одорава, зналац балканских прилика: „Проблем Косова потиче још од почетка 20. века и не мислим да треба кривити Запад. Он је кренуо од односа унутар Југославије у којој су Албанци били једини који нису били Југословени.” И баршунасто прелази преко нелагодне чињенице да је политички Запад, који у себи оваплоћује и културни Запад, вешто користио Арбанасе против српске раје. Потом даље примећује „Стратешки, не видим алтернативу уласку у Европску унију. Лошије је бити изван ЕУ, уколико је нека суседна земља у њој... Цена за то је оно што је наметнуто, а то многи у Србији не би волели. То је питање избора. Схватам да је то често понижавајуће, да су то дупли стандарди, и сви то знају, и то видимо у сарадњи са Хашким трибуналом. Питање је колико је у Србији политичка елита спремна на одрицања.” Интервју објављен у листу *Политика* 5. 6. 2007.

15. Интервју Јевгенија Примакова, *Вечерње новости*, 17. 4. 2007.

16. Janusz Bugajski: Montenegro's Independence Helps Stabilize the Balkans. 22.5.2006. http://www.csis.org/component/option,com_sis_progj/task,view/id,652/

17. Екмечић, М., 2007, "Историјске и стратешке основе Републике Српске", http://www.nspm.org.yu/koment_2007/2007_mekmec.htm

18. Јовановић, М., 2007, "Благодети равнотеже", *НИН*, 19. 7. 2007.

19. Интервју амбасадора Русије у Београду Александра Алексејева. *Политика*, 6. 7. 2007. У исто време узнемирене западне владе умирује и умањује значај свога мешања у спор у коме, по мишљењу Запада, она нема никава права.

20. Интервју Зорана Дракулића, *Политика*, 2. 9. 2007.

21. Говор Сергеја Лаврова 3. 9. 2007. Министарств о иностранств х дел Росси?ско? Федерацији Департамент информација и печатаи . www.mid.ru

22. Изјава Милоша Кнежевића *Гласу јавности* од 5. 9. 2007.

23. Караганов, С., 2007, Наступае новаја епоха. Россијскаја газета Федералниј випуск Н 4407 от 6 иуља.

24. Интервју Александра Солжењицина дат *Шпигелу* пренет у *НИН* -у од 26. 7. 2007.

25. Јеротић, В., 2006, "Савременост руске религиозне философије", *Службени лист СЦГ*, стр. 6. Аутор даље запажа: "Идеја да Русија треба да донесе синтезу Истока и Запада и нешто ново Западу, тако омиљена и међу словенофилима и међу неким руским западњацима, веома је слична Хегеловој идеји када је писао о Немцима и њиховој улози у будућности Европе. Руско хегелијанство, међутим, постало је интернационално, а не национално, и из њега се родио бољшевиизам." Исто, стр. 6.

26. Зејхан, П., 2007, "У Русији наступа епоха тамног јахача", http://www.nspm.org.yu/koment_2007/2007_stratfor1.htm

27. Исто.

28. Исто.

29. Панарин, А. С., 2007, "Дезертерство у епоси катастрофа", http://www.nspm.org.yu/koment_2007/2007_panarin1.htm

30. Исто.

31. Наведени интервју А. Солжењицина.

БОМБАРДОВАЊЕ СРБИЈЕ ЈЕ ПРОМЕНИЛО РУСИЈУ

Осамдесетдеветогодишњи Александар Солжењин, највећи живи руски писац, и највећи дисидент двадесетог века, ових дана је убедљиво демантовао гласине о својој старачкој немоћи, одговоривши на велики број питања новинара немачког "Шпигла". Захваљујући томе имамо прилику, нажалост веома ретку, да сазнамо његово мишљење о проблемима са којима се данас суочавају и Русија и свет. "Патријарх руске књижевности" рођен је 1918. године, завршио је математику и физику, учествовао у Другом светском рату и стекао чин капетана Црвене армије. Ухапшен је у фебруару 1945. године пошто је контраобавештајна служба контролишући војничку пошту, открила да се "критички изразио" о Стаљину у писму другу у позадини. Због тога је осам година провео у логору, где се разболео од рака, али је неким чудом излечен у ташкентској болници 1954.

Боравак у логору потпуно је изменио његов животни пут. Све време је поред обавеза које је наметао логорски живот, писао – поезију, приче, дневник. Реч "писао" није увек адекватна јер некад није имао на чему да пише, а то је било и веома опасно. Много касније, све чега је успео да се сети објавио је у књизи "Стазица" уз напомену да му је то бележење у памћењу давало снагу и одржало га у животу.

Када је ослобођен из логора 1953. и пошто га је Хрушчов рехабилитовао, Солжењин се настанио у Рјазану где је предавао математику и физику у основној школи. Свој први роман "Један дан Ивана Денисовича", који га је прославио у целом свету, објавио је 1962. године. Потом се појавило "Матрјонино двориште" – и ту је био крај. Више му није било дозвољено објављивање у СССР-у. Али он наставља да пише тајно, да објављује у "самиздату" и у иностранству. Рукопис романа "Архипелаг Гулаг" мора да скрива од честих претреса КГБ-а. Копије шаље у иностранство, а делове оригинала чува неколико његових пријатеља у разним градовима у Русији. Нобелову награду је добио 1970. године, а у Руску академију наука примљен је 1997. После објављивања "Архипелага Гулаг" на Западу, Александар Солжењин је протеран из СССР-а.

Најпре је живео и Цириху, а онда у Вермонту (САД). Све време се бавио изучавањем руске новије историје коју објављује у епопеји "Црвени точак" састављеној од три романа: "Август Четрнаесте", "Октобар Шеснаесте" и "Март Седамнаесте". У утицајним западним часописима објављује текстове о комунистичком режиму у СССР-у, даје интервјуе, држи предавања на многим универзитетима... Интелектуални и морални утицај Александра Солжењина одиграо је важну улогу у паду комунистичких режима у Источној Европи и СССР-у. Совјетско држављанство вратио му је Михаил Горбачов 1990. године. Исте године је у тиражу од 27 милиона примерака објавио књигу "Како да уредимо Русију", што је изазвало огромну пажњу и руске и светске јавности.

У лето 1994. напустио је Америку и дефинитивно се вратио у домовину – возом, кроз целу Русију. Прекидао је путовање на услутним станицама, разговарао с људима, бележио, и после

тога написао књигу "Русија у провалији".

Дочекан је одушевљено, сви су желели да знају његово мишљење о важним државним и политичким питањима, новине су пуне његових текстова и интервјуа, на државној телевизији је једном недељно имао емисију. Али његови ставови нису се могли допасти онима чији је једини циљ било пљачкање и уништавање Русије. Почели су да се појављују најпречнији, а потом и читаве књиге у којима се најнегативније говори о Солжењинином "лику и делу". Велики писац се повукао у своју кућу у околини Москве и потпуно се посветио писању. Објавио је низ прича, двотомни роман "Двеста година заједно", средио своју огромну архиву, објавио ново допуњено издање "Црвеног точка", са новим поговором који је недавно објављен и у НИН-у.

Солжењин већ дуго из здравствених разлога не напушта своју кућу у насељу Троица-Ликов, на обали реке Москве. Врло ретко дочекује госте. Кад га је недавно посетио председник Путин да му уручи велику државну награду, ТВ камере су забележиле да писац није могао да устане и поздрави га. Али му је мисао јасна а дух веома ведар. И данас највећи део дана проводи за писаћим столом. Жури, каже његова супруга Наталија, да заврши започете послове...

Интервју који је пред НИН-овим читаоцима, објављен је у руском часопису "Профил" истовремено кад и у немачком "Шпиглу".

Шпигл: Александре Исајевичу, управо смо вас прекинули у раду. У осамдесет осмој години није вас напустило осећање да треба, да морате да радите, мада вам здравље више не дозвољава да се сами крећете по кући. Одакле црпете снагу?

Солжењин: Имам унутрашњу опругу. Имао сам је од рођења. Увек сам се са задовољством предавао послу. Послу и борби.

Шпигл: Само у овој соби имате четири писаћа стола. У вашој новој

Александар Солжењин

књизи која ће у децембру изаћи у Немачкој, присећате се да сте писали чак и за време шетњи по шуми.

Солжењин: Кад сам био у логору писао сам чак и на каменом зиду. Писао сам и на комадићу папира оловком, потом сам учио напамет садржај и уништавао папир.

Шпигл: И та снага вас није напуштала ни у тренуцима највећег очаја?

Солжењин: Да, чинило се, ако ми је ово крај – нека је крај. Што ће бити – биће. А онда се испоставило да је нешто корисно испало од тога.

Шпигл: Али тешко да сте тако мислили кад вас је у фебруару 1945. године као капетана, у источној Пруској војна контраобавештајна служба ухапсила. Зато што су у вашим писмима нашли увредљиве изразе о Јосифу Стаљину. И за то сте били осуђени на осам година логора.

Солжењин: То је било јужно од Вормдита. Тек смо се били извукли из немачког котла и пробијали се према Кенингсбергу. Тада су ме и ухапсили. Али увек сам био оптимиста. И увек сам имао убеђења која су ме гонили напред.

Шпигл: Каква убеђења?

Солжењин: Наравно, она су се с годинама развијала. Али увек сам био сигуран у исправност онога што сам радио и никад нисам ишао против своје савести.

Шпигл: Александре Исајевичу, кад сте се пре 13 година вратили из изгнанства, разочарало вас је оно што се догађало у новој Русији. Одбили сте државну награду коју вам је Горбачов понудио. Одбили сте и да примите орден којим је Јељцин хтео да вас награди. А сад сте прихватили државну награду Русије коју вам је дао Путин, некада шеф оне службе чија вас је претходница тако сурово прогонила и тровала. Како се све то уклапа?

Солжењин: Није ми 1990. награду за књигу “Архипелаг Гулаг” доделио Горбачов, него Савет министара РСФСР која је улазила у СССР. Одбио сам зато што нисам могао као појединац да примим почаст за књигу коју су својом крвљу написали милиони људи. А 1998. године, у тренутку кад је народ био на најнижој тачки беде, у години кад сам објавио књигу “Русија у провалији” – Јељцин је лично наредио да ме награде највишим државним орденом. Одговорио сам да од власти која је довела Русију до провалије, не могу да примим награду.

Данашњу награду не додељује лично председник већ угледно експертско друштво. Чланови Савета за науку који ме је предложио за ту награду и Савета за културу који ју је подржао, су људи најутицајнији у својим областима, најпоштованији у земљи. Као први човек државе, председник уручује ту награду на национални празник. Примајући награду, ја сам изразио наду да ће нас горко руско искуство чијем сам изучавању и описивању посветио читав живот, упозорити да не срљамо у нове катастрофе.

Владимир Путин – да, он је био официр обавештајне службе, али он није био иследник КГБ-а, ни шеф логора у гулагу. Уосталом, међународне “спољне” обавештајне службе – ни у једној земљи се не поричу, напротив оне се хвале. Нико не прекорева Џорџа Буша старијег, због тога што је у прошлости био на челу ЦИА.

Шпигл: Читавог свог живота позивали сте власт да се покаје за милионе жртава гулага и комунистичког терора. Да ли је ваш позив схваћен на прави начин?

Солжењин: Већ сам наикао да је свуда у савременом човечанству, јавно покајање најнеприхватљивији поступак за политичаре.

Шпигл: Данашњи председник Русије назива распад Совјетског Савеза највећом геополитичком катастрофом XX века. Он каже да треба окончати мазохистичко копање по прошлости, тим пре што се свет труди да код Руса створи неосновани осећај кривице. Зар то није подршка онима који и без тога желе да се заборави све што се догађало за време совјета у земљи?

Солжењин: Па и ви видите како у целом свету расте забринутост како ће Сједињене Државе које су, захваљујући геополитичким променама, постале најмоћнија држава на свету, изаћи на крај са својом новом монополско-водећом улогом.

Што се тиче “копања по прошлости”, авај – то поистовећивање “совјетског” са “руским”, против чега сам тако често говорио још седамдесетих година, није престало ни до данашњег дана – ни на Западу, ни у земљама бившег социјалистичког лагера, ни у бившим републикама СССР-а. Показало се да старо поколење политичара у комунистичким земљама није спремно на покајање, али да је ново поколење сасвим спремно да ставља примедбе и да оптужује – и за најзгоднији циљ сами данашњу Москву. Као да су сви они херојски ослободили сами себе и сад живе нови живот, а Москва је остала комунистичка.

Ипак, ја се надам да ће тај нездрави стадијум проћи и да ће сви народи који су на својој кожи осетили комунизам препознати управо у њему виновника за тако горку мрљу у својој историји.

Шпигл: Укључујући и Русе?

Солжењин: Ако бисмо сви ми могли да погледамо сопствену прошлост трезвено, код нас у земљи би нестало носталгије за совјетским временима коју показује онај део становништва што

је мање пострадао, а у земљама источне Европе и бившим совјетским републикама – нестало би жеље да извор свих зала виде у историјском путу Русије. Никад не треба за злочине појединих вођа или политичких режима оптуживати руски народ и његову државу или их приписивати “болесној психологији” руског народа, као што се често ради на Западу. Ти режими су могли да опстану у Русији само ослањајући се на крвави терор. И сасвим је очигледно: само свесно, добровољно признавање кривице, може бити услов оздрављења нације. Исто тако су и непрекидне оптужбе споља само контрапродуктивне.

Шпигл: Признавање кривице претпоставља довољну количину података о сопственој прошлости. Историчари, ипак, стално оптужују Москву за то што архиви нису више онако доступни као што су били деведесетих година.

Солжењин: Питање није једноставно. Неспорна је, ипак, чињеница да се за последњих 20 година у Русији догодила “архивска револуција”. Отворене су хиљаде фондова, истраживачи су добили доступ стотинама хиљада докумената која су пре тога за њих била затворена. Већ су објављене или се припремају за штампу стотине монографија које та документа пружају на увид свима. Али поред отворених – деведесетих година била су објављена и многа документа која нису прошла процедуру скидања ознаке “тајно”. Тако су радили, на пример, војни историчар Димитрије Волкогонов и бивши члан Политбироа Александар Јаковљев – људи који су имали велики утицај и приступ свим архивима – и друштво им је захвално за вредне публикације. А последњих година, заиста, нико не може да заобиђе процедуру “скидања тајне”. Та процедура иде спорије него што бисмо желели. Ипак, материјали из Државног архива Руске федерације (ГАРФ), главног и најбогатијег архива у земљи – остају данас исто онако доступни као деведесетих година. Крајем деведесетих ФСБ (Федерална служба безбедности) предала је ГАРФ-у 100 хиљада истражних и судских поступака, и они су, као и раније, доступни и приватним лицима, и истраживачима. ГАРФ је 2004-2005. објавио документарну “Историју Стаљиновог гулага” у седам томова. Ја сам сарађивао на том издању и могу да посведочим да је оно максимално потпуно и веродостојно. Њега користе научници свих земаља.

Шпигл: Прошло је већ скоро 90 година од времена кад су Русију потресле, прво Фебруарска а затим и Октобарска револуција – догађаји који се као црвена нит провлаче кроз ваше дело. Пре неколико месеци ви сте у великом чланку потврдили своју тезу: комунизам није био производ бившег руског режима, већ је могућност болшевичког преврата створила сама влада Керенског 1917. Ако на тај начин размишљамо, Лењин је био само случајна фигура која је доспела у Русију и која је умела да освоји власт само уз помоћ Немаца. Да ли смо вас добро разумели?

Солжењин: Не, нисте. Да претворе могуће у стварно могу само изузетне личности. Лењин и Троцки су били изузетно способни, енергични људи који су умели да у правом тренутку искористе беспомоћност владе Керенског. Али морам да вас исправим: “Октобарска револуција” је мит који су створили последници болшевици и који је усвојио прогресивни Запад. У Петрограду је 25. октобра 1917. године дошло до једнодневнoг насилног преврата који је методично и блиставо разрадио Лав Троцки (Лењин се тих дана још скривао од суда који га је осудио за издају). Оно што се назива “Руском револуцијом 1917. године”, је Фебруарска револуција. Узроци који су њу покренули су заиста потекли из стања у Русији пре револуције, и ја никад нисам тврдио ништа друго. Фебруарска револуција је имала дубоко корење (што ја и доказујем у својој епопеји “Црвени точак”). То је у првом реду – дуготрајна узајамна мржња образованог друштва и власти, која је чинила немогућим све компромисе и све конструктивне државне излазе. И за то је највише одговорна – наравно власт: кад тоне брод – ко је одговорнији од капетана? Да, разлогом за Фебруар

може се сматрати “деловање ранијег руског режима”.

Али из овога се никако не може закључити да је Лењин био “случајна фигура”, а да је финансијско учешће императора Вилхелма било неважно. У октобарском преврату није било ничега природног за Русију – напротив, он јој је сломио кичму. Црвени терор који су започеле његове вође, њихова спремност да утопе Русију у мору крви – први је и јасан доказ за то.

Шпигл: Својом двотомном књигом “Двеста година заједно” недавно сте покушали да прекршите табу који је дуго забрањивао да се дискутује о заједничкој историји Руса и Јевреја. Та два тома изазвала су на Западу недоумице. Тамо детаљно описујете како се у царско време Јеврејин крчмар богатио користећи сиромаштво и беду пијаних сељака. Јевреје називате одредом-претходницом светског капитала који је био у првим редовима рушилаца буржоаског уређења. Из ваших веома богатих извора заиста се може закључити да Јевреји, више него други, носе моралну одговорност за пропали совјетски експеримент?

Солжењин: Ја управо не радим то на шта циља ваше питање: не позивам ни на какво мерење или упоређивање моралне одговорности једног и другог народа, напротив, ја поричем одговорност једног народа пред другим. Ја позивам на самоосмишљавање. У самој књизи можете да добијете одговор на своје питање: “...Сваки народ мора морално да одговара за целу своју прошлост – и за ону која је срамна. И како да одговара? Покушајем да осмисли – зашто је тако нешто било могуће? У чему смо ми погрешили и може ли се то поновити? Ето у том духу јеврејски народ треба да одговара за своје револуционарне главосече, и за спремне колоне које су хрлиле њима на службу. Не да одговара пред другим народима већ пред собом, пред својом савешћу и пред Богом. Као што смо и ми, Руси, обавезни да одговарамо и за погроме, и за сурове сељачке паликуће, за избезумљене војнике револуције, и за звери морнаре.”

Шпигл: Највише је одјекнуо, како нама изгледа, “Архипелаг Гулаг”. У тој књизи је показана човекомрзачка природа совјетске диктатуре. Можемо ли данас, ако се окренемо за собом, да одговоримо на питање колико је то помогло да комунизам претрпи пораз у целом свету?

Солжењин: То није питање за мене – аутор не треба да даје никакве оцене.

Шпигл: Мрачно искуство XX века Русија је преузела на себе и поднела – овде вас цитирамо по смислу – у име целог човечанства. Да ли је руски народ успео да извуче поуке из две револуције и њихових последица?

Солжењин: Имам утисак да почиње да извлачи. Огроман број публикација и филмова о руској историји XX века (истина неједначеног квалитета) сведочи о порасту потражње. Управо је страшно, сурову, нимало улепшану истину о Стаљиновим логорима, државна телевизија приказала милионима људи у ТВ серији снимљеној према прози Варлама Шаламова.

Ја сам, на пример, био зачуђен острашћеношћу, ширином и трајањем дискусије настале пошто је у фебруару ове године објављен мој чланак о Фебруарској револуцији. Широки спектар мишљења, у оквиру тога и оних која се не слажу с мојим, веома ме радује јер коначно показује да је врло жива жеља да се схвати сопствена прошлост, а без тога нема и не може бити, смисленог пута у будућност.

Шпигл: Како оцењујете време у коме се на власти налази председник Путин – у поређењу с његовим претходницима, председницима Јељцином и Горбачовом?

Солжењин: Владавина Горбачова зачуђује својом

политичком наивношћу, неискуством и неодговорношћу пред државом. То није била власт него њена непромишљена капитулација. Одушевљење које је стизало са Запада само је појачало слику. Али треба признати да је управо Горбачов (а не Јељцин, како сад сви говоре) први дао грађанима наше земље слободу говора и слободу кретања. Јељцинову власт није ништа мање карактерисала неодговорност пред народним животом, само у другом смеру. У вртоглавој брзини да се што пре створи приватна својина уместо државне, Јељцин је омогућио разуларено, масовно, пљачкање много милијарди националне имовине. Трудећи се да добије подршку регионалних лидера – он је директним позивима и поступцима помагао и подстицао сепаратизам и распад руске државе. Истовремено лишавајући Русију и улоге коју је она историјски заслужила и њеног међународног положаја. То је такође изазвало одушевљене аплаузе са Запада. Путин је наследио олпљачкану и оборену с ногу државу с деморалисаним и осиромашеним народом. И он је започео немогуће, морам да нагласим – постепено, лагано, рад на њеном опорављању. Ти напори нису одмах били запажени, тим пре ни правилно оцењени. Уосталом, можете ли ви да ми наведете бар један пример из историје када су мере за опоравак и државне управе наилазиле на добронамерност споља?

Шпигл: Чињеница да стабилна Русија одговара и Западу, постепено је свима постала јасна. Али једна чињеница нас чуди више од свега. Увек кад је било речи о државном уређењу које би одговарало Русији, ви сте се залагали за грађанску самоуправу, супротстављајући тај модел западној демократији. После седам година Путинове владавине ми смо сведоци кретања у потпуно супротном правцу: власт је сконцентрисана у рукама председника, све је оријентисано на њега; опозиције скоро да и није остало.

Солжењин: Да, ја сам упорно инсистирао и инсистирам на неопходности локалне самоуправе за Русију, при томе уопште не “супротстављајући тај модел западној демократији”, напротив – убеђујући своје суграђане примерима веома ефикасног самоуправљања у Швајцарској и новој Енглеској које сам гледао својим очима. Али ви у свом питању мешате самоуправљање које је могуће само на нижим нивоима где људи лично познају оне које бирају – с регионалном влашћу неколико десетина губернатора који су у Јељциново време заједно с центром гушили сваки заматак локалне самоуправе. Ја сам и сада веома депримиран због спорости и неспретности која

код нас прати изградњу локалне самоуправе. Али то се ипак дешава. И ако је у Јељциново време могућност локалне самоуправе фактички блокирана законима, данас државна власт, по целој вертикали, делегира све већи број одлука на разматрање локалном становништву. Нажалост, то још нема системски карактер.

Опозиција? – Несумњиво, сви који желе здрав развој земље мисле да је неопходна и пожељна. Сада, као и за време Јељцина, у опозицији као да и нема никога осим комуниста. Ипак, кад кажете да “опозиције готово да и није остало”, ви наравно имате у виду демократске партије деведесетих година? Али погледајте мало непристрасно: ако је деведесетих дошло до наглог пада животног стандарда који је захватио три четвртине руских породица, и то све под “демократским заставама” – онда уопште није чудно што је народ окренуо леђа тим заставама. А сада лидери тих партија никако не могу да поделе портфеље умишљене владе у сенци.

На моју велику жалост, у Русији још нема конструктивне,

Солжењин око 1953. године

дефинисане и многобројне опозиције. Очигледно је да је за њено формирање, као и за зрелост других демократских институција, потребно више времена и искуства.

Шпигл: За време нашег последњег разговора ви сте критиковали чињеницу да је у Думи седело само око половине директно изабраних депутата, а доминантан положај су заузимали представници политичких партија. После реформе изборног система коју је спровео Путин, директних мандата више уопште нема. Па то је корак назад!

Солжењин: Да, ја то сматрам грешком. Ја сам убеђени и доследни критичар “партијског парламентаризма” и присталица ванпартијског бирања правих представника народа који лично одговарају пред својим регионима, окрузима и који ако не задовољавају, могу бити опозвани са својих депутатских положаја. Ја поштујем и разумем суштину пољопривредних, кооперативних, територијалних, научних, образовних, професионалних и производних удруживања – али не видим да је природно организовати се у политичке партије: веза по политичким убеђењима не мора бити чврста, а често није ни некористољубива. Лав Троцки (за време октобарског преврата) се прецизно изразио: “Ништа не вреди она партија која није себи поставила задатак да освоји власт.” Реч је о користи за себе, на штету осталог становништва. Као и отимање власти без оружја. Гласање за безличне партијске програме, за називе партија – фалсификује једини прави избор народног представника: конкретног кандидата бира конкретни бирач. (У томе и јесте смисао “народног представништва”)

Шпигл: Без обзира на високе приходе од извоза нафте и гаса и на формирање средње класе, социјалне разлике између богатих и сиромашних су и даље огромне. Шта се може урадити да би се та ситуација поправила?

Солжењин: Сматрам провалију између сиромашних и богатих у Русији најопаснијом појавом која захтева неодложну пажњу државе. Али, мада су многа баснословна богатства створена у Јељциново време безобзирним пљачкањем, данас једини разуман начин да се ситуација исправи – није уништавање крупних предузећа којима се, морамо да признамо, садашњи власници труде да управљају ефикасније,

већ давање могућности средњим и малим фирмама. А то значи – треба штитити грађанина и малог предузетника од самовоље и од корупције. Треба улагати зараду од народног блага у пољопривреду, у образовање, у здравство – и научити да се то ради без срамних крађа и расипања.

Шпигл: Да ли је Русији потребна национална идеја и како би она требало да изгледа?

Солжењин: Термин “национална идеја” нема јасан научни садржај. Можемо се сложити да је то некад популарна идеја, представа о томе како становништво једне земље жели да живи. Тако уједињујућа представа – схватање, може бити и корисна али њу никад не треба да ствара власт или да буде насилно наметнута. У претходним историјским периодима такве представе сачувале су се, на пример, у Француској (после ХВИИ века), Великој Британији, Сједињеним Државама, Немачкој, Пољској, итд.

Кад се дискусија о “националној идеји” прилично брзо појавила у посткомунистичкој Русији, ја сам покушао да је охладим примедбом да нам је, после свих исцрпљујућих губитака које смо преживели, у догледно време довољан један задатак очување народа који одумире.

Шпигл: Уз све то, Русија се неретко осећа усамљеном. У последње време дошло је до отржења у односима Русије и Запада, у оквиру тога и између Русије и Европе. Шта је разлог?

Зашто Запад није у стању да разуме савремену Русију?

Солжењин: Може се навести неколико разлога, али мени је најинтересантнији психички, конкретно – одступање илузорних нада и у Русији и на Западу, од реалности.

Кад сам се вратио у Русију 1994, овде сам затекао скоро обожавање западног света и државног уређења разних западних земаља. Треба признати да у томе није било толико стварног знања и свесног избора, колико природног окретања леђа бољшевичком режиму и његовој антизападној пропаганди. Ситуацију су најпре изменила сурова НАТО бомбардовања Србије. То је обележило црном, непоправљивом цртом однос према Западу – и истине ради, треба рећи у свим слојевима руског друштва. Затим се ситуација погоршала покушајима НАТО да у своју сферу увуче делове распаднутог СССР-а, ту је посебно осетљиво питање Украјине, која нам је толико сродна преко милиона живих, конкретних, породичних веза. Постало је јасно да оне могу бити у једном тренутку пресечене новом границом војног блока.

Дакле, доживљај Запада као Витеза Демократије – заменила је разочарана констатација да у основи западне политике лежи пре свега прагматизам, често користољубив и циничан. Многи у Русији су то тешко поднели, као рушење идеала.

За то време је Запад, празнујући крај мучног хладног рата и петнаест година посматрајући горбачовљевско-јељцинску анархију у нашој држави и напуштање свих позиција које је она имала у свету – веома се брзо навикао на умирујућу мисао да је Русија сада скоро земља Трећег света и да ће увек тако бити. А кад је Русија поново почела да јача, економски и као држава, то је Запад доживео, можда и на подсвесном нивоу још неживљених страхова, панично.

Шпигл: Појавиле су се асоцијације с ранијом супердржавом – Совјетским Савезом.

Солжењин: Неосновано. Али још пре тога Запад је дозволио себи да живи у илузији (или се лукаво претварао) да у Русији постоји млада демократија, у време када је уопште није било. Разуме се, Русија још није демократска земља, она тек почиње да изграђује демократију и нема ништа лакше него испоставити јој дугачак списак пропуста, прекршаја и грешака. Али зар у борби која је почела, и води се, после “11. септембра” Русија није отворено и недвосмислено пружила руку Западу? И само психолошком одбојношћу (или катастрофалном недељековидошћу) може се објаснити ирационално одбијање те руке. САД су се, чим су добиле нашу веома важну помоћ у Авганистану, обрушиле на Русију са све новим и новим захтевима. А примедбе Европе упућене Русији скоро нескривено се заснивају на њеном енергетском страху, и сасвим су неосноване.

Зар то што Запад одбацује Русију није сувише велика раскош посебно пред новим опасностима? У свом последњем интервјуу на Западу, пред повратак у Русију (у априлу 1994, у часопису “Форбс”), рекао сам: “Ако покушамо да завиримо у далеку будућност, можемо запазити да ће у ХХИ веку доћи време када ће Сједињеним Државама и Европи Русија бити веома потребна као савезник”.

Шпигл: Читали сте Гетеа, Шилера и Хајнеа у оригиналу и увек сте се надали да ће Немачка постати нешто као мост између Русије и осталог света. Верујете ли да су Немци способни да ту улогу играју и данас?

Солжењин: Верујем. У узајамној привлачности Немачке и Русије постоји нешто судбинско – иначе она не би преживела два безумна светска рата.

Шпигл: Ко је од немачких песника, писаца и филозофа највише утицао на вас?

Солжењин: Моје детињство и одрастање пратили су Шилер

Насловна страна
“Архипелага ГУЛАГ”
На немачком

и Гете. Касније сам био одушевљен и Шелингом. За мене је драгоцен и велика немачка музика. Не могу да замислим свој живот без Баха, Бетовена, Шуберта.

Шпигл: На Западу се сада о савременој руској књижевности практично ништа не зна. Како ви видите ситуацију у руској књижевности данас?

Солжењин: Време наглих и великих промена никад није добро за књижевност. Не само велика, него иоле значајна књижевна дела скоро увек и свуда настајала су у време стабилности – добре или лоше, али стабилности. Савремена руска књижевност није изузетак. Није чудо што се данас у Русији интересовање просвећеног руског читаоца преместило на чињеничну литературу: мемоаре, биографије, документарну прозу.

Верујем, ипак, да праведност и савест неће нестати из основе руске књижевности и да ће она још послужити за расветљавање нашег духа и дубине схватања.

Шпигл: Кроз читаво ваше дело провејава мисао о утицају православља на руски свет. Како данас стоје ствари са моралном компензацијом Руској православној цркви? Нама се чини да се она поново претвара у државну цркву каква је била стотинама година – институцију која је фактички давала легитимитет кремаљском властелину као божјем намеснику.

Солжењин: Напротив, просто је чудно како је за кратко време које је прошло од тоталне потчињености Цркве комунистичкој држави, она успела да стекне прилично независну позицију. Немојте да заборављате како је страшне људске губитке имала Руска православна црква током читавог двадесетог века. Она је тек почела да стаје на ноге. А млада постсовјетска држава – тек се учи да у Цркви поштује самосталан и независан организам. Социјална доктрина Руске православне цркве иде много даље него владини програми. А у последње време митрополит Кирил, угледни представник црквених ставова, упорно позива, на пример, да се измени систем опорезивања, уопште се не

слажући с владом – и чини то јавно, на државним ТВ каналима. “Давање легитимитета кремаљским властелинима”? Ви, очигледно, имате у виду опевање Јељцина у главном храму и изостанак грађанске церемоније опраштања?

Шпигл: И то, такође.

Солжењин: Шта да се ради, био је то вероватно једини начин да се спречи, избегне могуће манифестовање још неохлађеног народног гнева на сахрани. Али ја не видим никакву основу да се сматра да је то утврђени протокол сахрана руских председника у будућности.

А што се тиче прошлости – Црква одржава даноноћне непрекидне молитве за жртве комунистичких стрељања у подмосковском градићу Бутово, на Соловкам и у другим местима масовних покоља.

Шпигл: У разговору с оснивачем “Шпигла” Рудолфом Аугштејном 1987. године, запазили сте колико је тешко на сав глас говорити о свом односу према религији. Шта за вас значи вера?

Солжењин: За мене је вера – основа и стуб личног живота човека.

Шпигл: Бојите ли се смрти?

Солжењин: Не, већ одавно не осећам пред смрћу никакав страх. У младости сам доживео рану смрт свог оца (у 27. години), и бојао сам се да не умрем пре него што остварим своје књижевне замисли. Али кад ми је било између 30 и 40 година, стекао сам осећај потпуне равнодушности према смрти. Осећам је као природну, али не и коначну етапу постојања личности.

Шпигл: Ми вам у сваком случају желимо још много година стваралачког живота!

Солжењин: Не, не. Нема потребе. Доста је било.

Шпигл: Александре Исајевичу, хвала вам за овај разговор. (Превела Љубинка Милинчић)

Александар Солжењин

ЕУ – ОДЛУЧУЈУЋИ ТЕГ НА КОСОВСКОЈ ВАГИ

Преговарачки процеси између Београда и Приштине под покровитељством тзв. „Тројке“ коначно су почели. Чисто да се подсетимо, главни разлог њиховог одржавања било је руско противљење у Савету безбедности Уједињених нација (СБ УН) Ахтисаријевом предлогу за решавање косовске кризе. Није то било противљење Србије јер се преговори, да је Србија била *против* а Москва за, данас вероватно не би ни водили, а 10. децембар, односно „дан после“, сигурно не би био датум који сви ишчекују.

Међутим, преговори у Њујорку су показали више него што се то на први поглед може приметити. Прво, потврдили су да ће, ако се не договоре Београд и Приштина а договори се троугао Вашингтон-Брисел-Москва, решење бити на столу свидело се то Коштуници и Чекуу или не. И друго, да се тежиште решења – осим у компромису Београда и Приштине (који је нереалан) – налази у ЕУ. Да бисмо објаснили европски угао, мало ћемо се упустити у кратак опис прва два угла, Вашингтона и Москве.

Косовска партија и „два вечита ривала“

Већ смо навели да је главни разлог наставка преговора руско противљење Ахтисаријевом плану и попуштање ЕУ и САД руском захтеву, иако је већ тада, као и пре тога, било јасно да нова рунда преговора неће донети никакав резултат. Разлог не почива само у томе што Београд и Приштина не могу, односно, не желе да се договоре, већ и зато што косовски проблем има и своју другу димензију, а то је она међународна.

Ставови Београда и Приштине су већ одавно познати, али је много занимљивији, можда чак и битнији, овај међународни аспект. Без већих претеривања би се могло рећи да се Косово нашло на једном од поља геополитичке шаховске табле, у партији „вечитих ривала“,

САД и Русије. Да бисмо разумели став Вашингтона у овом конфликту, морамо да схватимо и његов начин понашања у међународној политици.

Тврдо залагање САД за независност Косова може се протумачити као Бушов континуитет међународне Клинтонове политике. Ма колико да те две политике изгледају различито, детаљнијом анализом схватамо да се у великој мери ради о континуитету. Косово је, као и Дејтон, резултат америчке дипломатије, коју су признали – вољно или невољно, свеједно – и остале чланице Контакт групе. Америчка дипломатија је 1995. и 1999. била главни творац решења, тако да је нереално очекивати да ће ситуација бити промењена доласком неке нове политичке снаге. Овде се не ради о некаквом „плану против Срба“ или нечем сличном, што као опште место понављају Срби у последњих двадесет година, већ је реч о држави у чијој међународној политици нема битнијих промена кад на власт дође друга странка. То је мање-више правило. До промена долази када међународно, односно, војно ангажовање доживи фијаско, али то је сасвим друга прича. Са тачке гледишта Америке, давање независности Косову би означило један успешно завршен процес који је она започела, а постизање договора би за Бушову администрацију било, наравно, и ствар престижа на међународној сцени, поготово у време ирачке кризе.

На другој страни је, за САД карактеристичан смисао за *реал политику*. САД су увек имале много више осећаја за *реал политику* него њихови партнери у Европи, због чега им је и међународна политика била много флексибилнија од европске. Чинилац који креира и амерички став да се Приштини да неза-

висност јесте реално стање на Косову. Да је ствар на терену другачија, вероватно и понашање Вашингтона не би било исто као данас. Међутим, у косовском случају, *реал политика* обухвата много више играча него што је довољно за лако одлучивање. Први је политичка ситуација унутар ЕУ, а други нова руска међународна политика – Русија је од пораста цена енергетских деривата (почевши од 2001/2002. године) постала све експанзивнија. О европском и руском ставу ће још бити речи.

Нуди нам се, дакле, неколико одговора на питање зашто је Вашингтон уопште пристао на нову рунду преговора: прво – да се удовољи Москви у њеном захтеву, јер би у супротном Русија могла да тврди да нису сва дипломатска средства искоришћена, чиме би пренела критику искључиво на САД; друго, да се земљама ЕУ докаже да су искоришћена сва дипломатска средства и да није могуће постићи договор Београда и Приштине, а пошто је „ситуација на Косову неодржива“, мора се прибећи некој врсти диктата, као „нежног зла“. Други разлог је вероватно и најбитнији, јер је главни амерички проблем опасност од унутрашње поделе у ЕУ.

У ову игру је Вашингтон ушао и поред опасности да српска и руска дипломатија прошире међу државама ЕУ групу скептичних земаља и тако допринесу расколу на релацији САД – ЕУ. Вашингтон се, међутим, у исто време изјаснио да ће, у случају да не дође до директног договора и у случају да Косово прогласи независност, једнострано признати тај акт. Највероватније се ради о пробном балону према ЕУ и Русији, и покушају да се изврши притисак на земље Контакт групе да пристану на Ахтисаријев план. Изјава америчког представника да ће се уздржати од једностраног признања дошла је тек након притиска из ЕУ, када је постало јасно да одлука САД неће наићи на позитивну реакцију у ЕУ, јер би она директно дестабилизovala политичко стање ЕУ. Нереално је, дакле, очекивати да ће Бушова администрација жртвовати ЕУ у замену за независност Косова.

Други играч косовске игре је Русија. Њено понашање на међународној сцени може се окарактерисати као покушај Москве да поврати свој утицај на глобалном нивоу, који је изгубила још на крају хладног рата. За разлику од регионалног утицаја, Русија нема ону глобалну снагу, какву би опет желела да има. Употреба енергетских ресурса у политичке сврхе, чести летови на ивици ваздушног простора држава НАТО-а, спуштање заставе на дно северног пола или заоштравање односа са неким земљама Средње и Источне Европе – само су неки од потеза којима Кремљ жели да искаже своје амбиције и жељу да се врати у глобалну игру. Косово је само део те игре.

Право вета у СБ УН и претња његовом употребом омогућује Москви да без великих напора игра „велику игру“. Величина те игре није у томе што ће Русија успети да прогнра своје амбиције, већ што ће другима (САД или ЕУ) онемогућити да реализују своје. Такву, „дефанзивну“, дипломатију има само она држава која нема снаге и могућности да води „офанзивну“ међународну политику. За разлику од Москве, Вашингтон управо то ради, подносећи честе захтеве за нове резолуције у СБ УН. Ово је само један од доказа да се главни глобални играч налази на другој страни Атлантика, што потврђују и планови САД да део своје противракетне одбране лоцира у Чешкој Републици и Пољској.

Тиме што се Москва противи усвајању Ахтисаријевог плана, Русија учвршћује своју позицију у Србији и својом „дефанзивном дипломатијом“ у СБ УН покушава да поврати неки свој престиж. Уједно, Москва користи унутрашњу поделу ЕУ да ојача позицију Брисела не само на широј међународној сцени, већ и да ослаби ЕУ на унутрашњем нивоу. Слаба ЕУ свакако омогућава већи утицај Москве на европском континенту. Овде треба схватити да је негативни став Русије према Ахтисаријевом плану одржив само због проблематичне ситуације унутар ЕУ и европског страха од пропасти заједничке међународне политике у случају

да се САД и неке земље Уније одлуче да једнострано признају независност Косова.

У случају да дође до договора унутар ЕУ и да Брисел јединствено стане на страну САД, Русија ће врло брзо преокренути своју позицију. Руски став у вези са Косовом тако има и своју другу страну. Пристајањем на Ахтисаријев предлог плана, дошло би до преседана у међународном праву, али механизам за његову регулацију постоји – нужна је сагласност свих чланица у СБ УН. У случају да Вашингтон одржи своје претње да ће једнострано признати Косово, и ако амерички став подрже још неке европске земље, доћи ће до преседана без регулативних механизма. Тада ће се отворити Пандорина кутија, а то је ситуација коју можда чека и руска страна. Једнострано признање Косова од стране САД омогућиће и Русији да једнострано призна сепаратистичке области у замрзнутим конфликтима у постсовјетским републикама – у Грузији (Абхазија, Јужна Осетија), Азебејџану (Нагорно Карабах) или у Молдавији (Придњестровље), па чак и да отвори нове, рецимо, случај Крима у Украјини.

ЕУ – кључни актер

У косовској партији, поред Срба и Албанаца, најризицијну улогу има свакако Европска Унија. Главни проблем ЕУ је тај што она има 27 министарстава иностраних послова и што јој је потребан консензус свих 27 земаља чланица да би се постигао договор. Роберт Каган је добро приметио да Америци фали један телефонски број за Европу.

Ако је ЕУ нова Вавилонска кула, како да се тек преговарачи о КиМ споразумеју

У случају једностраног признавања Косова од стране САД, земље ЕУ ће се наћи пред великим испитом. Постоји реална опасност да овај акт подели ЕУ, као што је то било у случају са америчком инвазијом у Ираку, када је дошло до тзв. поделе на „нову“ и „стару“ Европу. Овај пут би подела имала много веће последице. За заједничку међународну и безбедносну политику Европске Уније, та би подела могла можда да означи чак и почетак катастрофе, јер у ЕУ не постоји консензус у вези са Косовом.

Када се разматрао Ахтисаријев предлог, појавила се мања група земаља, предвођена Словачком, која се успротивила овом плану, тако да је у заједничку позицију ЕУ морала бити убачена реченица да ће се узети у обзир став обе стране, што значи и српске и албанске. Тада нико није решавао питање како доћи до сагласности обе стране. Радило се о својеврсној правној кочици да се не усвоји неки предлог, који би Србији, као међународно признатој држави, одузео део територије без њене сагласности. У ствари су те земље, укључујући и Кипар, Руму-

нију или Шпанију, својим ставом изразиле страх од домино ефекта у њима самима. Ипак, и тада се дошло до консензуса да предлог Ахтисаријевог плана мора бити подржан у СБ УН. То је била типична компликована процедура за долажење до консензуса у ЕУ. Једнострано признање Косова готово би сигурно довело до поделе унутар ЕУ, јер јединствена међуна-родна политика ЕУ не постоји. У многим случајевима постоји заједнички став, али не и политика. Ње нарочито нема у тако осетљивом питању какво је кршење међународног права, које би отворило Пандорину кутију, а последице би могле да осете и неке од чланица ЕУ.

Други испит је безбедносна политика. Страх од домино ефекта, најпре у балканском региону, отвара питање да ли је ЕУ војно способна и спремна да одржи стабилност у региону. ЕУ је пре-

Г8 - Како до заједничког језика у вези са КиМ

узимала мисије од НАТО-а тек након стабилизације безбедно-сне ситуације. Иако је познато да су снаге безбедности које су намењене за мисије ЕУ исте оне које су у саставу НАТО-а, не сме се заборавити да је успех мисија НАТО-а увек зависио од учешћа САД. И док се војно учешће САД на Балкану смањује а ЕУ преузима одговорност за одржавање стабилности, непо-знато је како би се европске земље и друштва понашали у случају војног сукоба у којем би директно учествовали војници ЕУ. То је важно због једне чињенице. Осим Француске и Велике Британије, ниједна земља у Европи нема традицију учешћа својих снага у војним, односно ратним мисијама у свету. Шездесет година мира у Европи и пацифистичка политика, најпре Немачке, довела је до тога да су друштва у европским земљама изгубила осећај за страдања и жртве ради заједничких норми и идеала. Примера из последњих година има много, али је довољно навести само неке – реакција белгијског контингента УН у Руанди 1994. године или понашање немачких трупа у данашњем Авганистану. Различитости у друштвима очигледне су у примеру терористичких напада Ал Каиде у Мадриду и Лондону – шпанска јавност је подлегла притисцима, а Британци су подржали своју владу да истраје у мисији у Ираку.

Сви наведени фактори компликују европску позицију у предстојећем периоду. И док је за ЕУ веома важно да се решење будућег статуса Косова донесе у СБ УН а не једностраним проглашењем независности, прего-вори који се воде између Београда и Приштине у ствари су дипло-матски и геополитички меч између Москве и Вашингтона, из којег би ЕУ вероватно најрадије изостала, али због географске близине проблема (читајте: Косова) то није у могућности да учини. Поред тога, и водеће земље ЕУ имају аспирацију да играју значајну глобалну улогу.

Брисел нпр. има веома независну „одбрамбену“ улогу у садашњим преговорима. За њега је најважније да одржи јединство својих чланица. То ће моћи да постигне једино ако убеди САД да одустане од претње да једнострано призна Косово и наравно, ако се косовска енигма што пре реши у СБ УН, што подразумева да Москва попусти у свом ставу. Да ли је у таквој ситуацији, кад је очигледно да постоје дијаметрално различите тачке гледишта, могуће постићи некакав договор?

Решење (није) на видику

Рационално гледајући, сваки проблем има своје решење, па исто тако и овај у вези са Косовом. Штавише, питање будућег статуса Косова има неколико решења (зависи за кога навијате, а утакмица је тим занимљивија што има више играча у игри, не само српских и албанских) и свакако ће се неко решење пре или касније морати наћи. У спекулације о крајњем резултату не желим да се упуштам – да ли их је више или је само једно, зависи од тога да ли навијате или пратите утакмицу са неутралне трибине. То да ће се на крају наћи решење не значи да ће се оно достићи договором. Анализом реалног стања и искустава из не тако давне историје, долази се до неколико разлога који откривају зашто је немогуће очекивати да ће се договор између Београда и Приштине моћи постићи.

Реално гледајући, косовски Албанци за сада имају веома повољан положај. Чине готово 90% популације покрајине, имају контролу на локалном и делимично на покрајинском нивоу и коначно, имају утицајне актере (Вашингтон и већину земаља ЕУ) на својој страни, које поштују, пре свега, реално стање на терену. То реално стање, осим демографске слике Косова, гарантује и одлучност косовских Албанаца да независност остваре свим расположивим средствима, што не искључује војна средства.

На другој страни, свестан реалне ситуације у својој покрајини, Београд нуди концепцију која би се могла сажети: *de facto* независност, *de iure* део Србије. Политички врх у Београду добро зна да је то концепт за који би некако и могао да добије међународну подршку, најпре у разједињеној ЕУ. Све више од тога јесте губљење енергије, јер нема шансе да успе. Београд (укључујући и СРС) исто је тако свестан да је употреба војске нереална и унапред осуђена на неуспех, не само због присутних снага КФОР, већ и због слабе мотивације за такво решење у самој Србији.

Београд у овом процесу има два присутна савезника и једног потенцијалног. Москва, као први савезник, релативно је непредвидљива у овој игри и у свом савезништву није тако стабилан играч. Други савезник на страни Србије јесте међународно право – колико год изазивало осмех, управо је оно, као и страх других држава од његовог кршења, најјачи аргумент ко-ји у овом тренутку Србија има.

Тако долазимо и до потенцијално трећег актера који би могао да утиче на крајњи резултат, до држава ЕУ. Као што је већ било речено, страх неких земаља ЕУ од правног преседана, којим би могао да буде угрожен и њихов територијални интегритет, карта је која ће можда одлучити партију. На релацији Вашингтон – Москва на крају ће доћи до договора, али тек у тренутку кад се ЕУ одлучи! До тада ће и САД и Русија водити своју косовску политику конфронтације, и маневрисати. Будући да је ЕУ још увек нејединствена, Америка је морала да направи уступак у Њујорку и повуче своју одлуку да једнострано призна независност Косова. То не значи да је она променила свој став. Пошто сада још увек није јасно како ће се ствари одвијати, београдска и приштинска дипломатија мораће покушати да овај европски тег превуку на своју страну ваге.

Срђан Пртина - политиколог, живи у Чешкој Републици

АМЕРИЧКИ ЕКСПЕРТИ О КОСОВУ: ЈОШ ИМА ВРЕМЕНА ЗА СРБИЈУ?

Након почетка непосредних разговора између Београда и Приштине, усвојене „Њујоршке декларације“ и уочи сусрета у Бриселу највише српско руководство и представници преговарачког тима махом исказују здраву дозу оптимизма у погледу наставка, уз истовремено реално указивање на то да званични ставови САД – како у погледу претходно покушаног обесмишљавања процеса кроз претње о једностраном признању покрајине након 10. децембра, тако и целокупном реториком форсирања албанске идеје о независности – и даље представљају главни камен спотицања за постизање компромисног решења. Упркос већ изреченим аргументима, од којих је свакоко један од најважнијих онај о статусу снага НАТО у српској покрајини, на питање зашто САД инсистирају на независности Косова до сада није дат потпун одговор – а поготово не од званичне америчке администрације.

Димитри Сајмс, директор вашингтонског Никсон центра и бивши спољнополитички саветник председника Никсона, сматра да САД подржавају независност из два опречна разлога: први се тиче утицаја демократа из претходне администрације, а нарочито групе окупљене око Ричарда Холбрука, док се други односи на прагматизам као доминантни начин размишљања већине представника Америчког конгреса. „Интелектуални аргументи и расправе овде нису атрактивни“, објашњава Сајмс и додаје да то „такође важи и за аргумент о опасном преседану јер се он углавном односи на места за које многи од њих или нису ни чули или их се напросто не тичу“. Прагматизам је кључ за целокупно америчко схватање политике и стварности уопште. Из те перспективе српски аргументи схватају се као конструисани за своју сврху и интерес, с обзиром на то да се, уопштено узев, полази од тога да је са универзалним принципима и вредностима ствар одавно завршена.

Сајмс уз то наводи и трећи разлог: „Замислимо ситуацију да САД пристану на српску платформу. Шта би то значило? Нужно би значило да амерички војници (заједно са европским) треба да остану на Косову и ризикују своје животе. САД сигурно неће да њихови војници гину због интереса Србије. Тако се о томе размишља. Независност је лакше решење, поготово када је преовлађујуће мишљење да се Србија с тим само вербално неће сложити и да је могућност избијања насиља у том случају неупоредиво мања. Такође, у случају једностраног признавања независности ни Русија неће учинити ништа.“ Сајмс, међутим, сматра да могућност за промену америчког става постоји, али да су за то неопходни или сигнали из Београда у погледу конкретних реакција које би уследиле у случају остварења овог сценарија, или нови предлози као што је подела покрајине пошто је то прагматично решење које би могло наићи на широки степен одобравања и заинтересованости, наводећи да се, међутим, било која од ових опција мора спровести у дело пре 10. децембра, пре него што буде касно.

Уредник угледног америчког спољнополитичког часописа *The National Interest* Николас Гвоздев питање о америчкој подршци независности Косова сагледава донекле другачије, поготово с обзиром на контекст догађаја последњих месеци. Гвоздев пре свега истиче да је ова подршка само привидно безусловна, јасна и коначна, и да амерички став заправо није чврст и дефинитиван, поготово када је реч о једностраном признавању. Упркос бројним изјавама званичника, „Србија је до сада у значајној мери успела да промени климу, као и да издејствује наставак процеса“, наводи Гвоздев, истичући да има још доста простора и времена. „Тренутно никоме није лако, ни САД, а још мање Европској унији. ЕУ мора да дође до јединственог става јер је, у противном, обесмишљена сама идеја ЕУ. У овом тренутку једногласје је готово немогуће и зато се толики напори улажу у осмишљавање нових могућих алтернатива, од поделе до различитих облика конфедерације, од „другог Дејтона“, преко

сценарија уније држава, до протектората. Што се САД тиче, они би једва дочекали неки нови предлог или треће решење које би могло да дâ сасвим нови курс догађајима.“

На сличан начин Роберт Прангер, стручњак за Балкан и бивши заменик секретара одбране, и Стивен Мејер, професор студија националне безбедности на Факултету за националну одбрану у Вашингтону, сматрају да одлучујућа реч припада Европској унији, чија је помоћ Вашингтону у овом тренутку неопходна, као и да је једна од формула које се разматрају подела покрајине. Док Прангер инсистира на томе да је Европа „на тешком задатку“, с обзиром на то да ће „наредна три месеца бити критичан период не само за историју Балкана већ за историју Европе“, Мејер истиче да је став америчке администрације свакако подложен промени, али да би било неопходно у том смислу размотрити другачије опције, од којих је подела Косова вероватно најреалнија.

Мартин Слелингер, директор Одсека за источноевропске студије у угледном америчком центру Вудро Вилсон, такође наводи да један од главних разлога за америчку подршку независности јесте активно деловање људи из Клинтонове администрације, објашњавајући да се многи од њих још налазе на истим положајима, попут Бернса и Сервера, док су други, нарочито Холбрук, и даље изузетно утицајни. „Сетите се како су још пре две године САД хтеле да постепено напусте цели регион и проблеме и питања Балкана препусте Европи. То је било аутентично. А онда је дошло до става да питање Косова мора ургентно да се реши. Тако се позиција САД битно изменила – од идеје о повлачењу до изузетне заинтересованости, углавном изазване од поменуте групе. Са друге стране, став већине републиканаца можемо окарактерисати као став индиференције, с обзиром на то да питање Косова није на листи њихових приоритета. Други разлог који је, сем инерције, утицао на формирање владајућег мишљења и независности као најлогичнијег решења јесте мит о Србима као 'лошим момцима', мит који је целу протеклу деценију стваран кроз приче, филмове, игре и који је и даље на снази.“

Слелингер ипак тврди да, упркос мноштву негативних фактора, постоји реална и озбиљна шанса да се политика САД по питању статуса јужне српске покрајине измени. Пре свега, да се 10. децембра (што потврђује и недавна Визнерова изјава) неће десити ништа спектакуларно и да је бука о једностраном признању у околностима и контексту догађаја на релацији Москва–Вашингтон–Брисел само претња и празна прича док коначна одлука није донета. Слелингер прогнозира да ће оно што ћемо у наредном периоду гледати заправо бити попуштање свих страна, а да би за Србију и када је о Косову реч, и дугорочно и шире посматрано, било најбоље да се окрене Европи. „Упркос чињеници да у Србији постоје политичке групе којима је изузетно стало до доброг односа са САД (многи од њих су такорећи 'Титова деца' друге генерације), морам да кажем да се то у наредном веку једноставно неће десити. То је потпуно нереално. Русија, са друге стране, има своје интересе. Што свакако олет не значи да Русија не помаже Србији. Али Русија игра за своје интересе, Србија не.“

Водећи аналитичар за источноевропска питања из Вудро Вилсона сматра да ће Европа такође на крају бити та која ће окончати косовску голготу, највероватније у виду слагања о неком облику конфедерације, уз заједнички и истовремени бржи пријем Косова и Србије у ЕУ. „То не мора бити конституисано као степеница ка независности покрајине. Тумачим ствар другачије: то ће бити начин за САД да се извуку из приче о независности. То ће бити решење које никога у потпуности неће задовољити, а опет ниједна страна неће моћи да каже да њени ставови нису узети у обзир.“

Ако је веровати америчким експертима, времена за Косово и Србију још има. Сасвим је могуће да је исконструисана журба фарса, баш као и лавина претњи САД о једностраном признању. Иако је мало вероватно да ће у потпуности превладати сценарио „замрзнутог конфликта“, чиме би целокупан процес трајао безмало *ad infinitum*, пре пролећа наредне године (а можда и дуже) није реално очекивати некакав коначан расплет догађаја. Атмосфера ургентности, уз једно „само што није“ које заправо смирује ствари и страсти, колатерално служи да се избегне драматичност у виду могућег (албанског) насиља, док примарно, као временски притисак који је део општег притиска, има за циљ да наведе Србију да евентуално „бар мало“ промени своју позицију. Психолошки маневар да „времена нема“ по дефиницији повећава могућност за „разматрање другачијих решења“, а особито када је заоденут квазихришћанском реториком да не треба тражити хлеба преко погаче и да је „боље ишта него ништа“. Јер, ваистину, није ли грех бити „максималиста“ у времену минимализма, који је постао синоним за демократичност, флексибилност, отвореност и толеранцију? Није ли то крајње дрско и безобразно, себично и безобзирно, и уопште против размишљања савременог света? У реалполитичком смислу, међутим, овај минимализам најчешће значи „игре без граница“ (правила) и као такав је основ неопрагматичког и постмодернистичког поимања политике у којој се сваки принципијелан став аутоматски „дисквалификује“ као радикалан, максималан, готово тоталитаран.

Амерички стручњаци једногласно оцењују да ће коначну косовску коцку бацити Европа. Без сумње, зависно од тога да ли ће на крају баладе узети у обзир Повељу УН, Хелсиншки завршни акт и Резолуцију 1244 којима се гарантује суверенитет и територијални интегритет Србије, Европа ће писати своју нову историју, пресуђујући међународном праву, као и сопственим

темељима и вредностима. Којим путем ће Европа поћи, остаје да се види. Оно што, међутим, никако не треба изгубити из вида је да ако би САД, као што експерти тврде, свесрдно и оберучке подржала готово сваки облик новог, трећег, „европског решења“, онда би тзв. чврсти став америчке администрације о једностраном признању Косова након „истека рока“ заиста био више пуцање из празне (НАТО) пушке у ситуацији која је за њих заправо вишеструко компликована – и то не само због чињенице да Русија Косовом неће трговати и да ће без европске подршке ствар тешко ићи, већ и из чистог прагматичког рачуна о томе да ли би у том сценарију самосталног иступа било више штете него користи.

Разуме се, жеља САД да подржи независност јужне српске покрајине несумњива је и јака, као и сила којом располажу. Али такође је чињеница да је део Срба – делимично српски наивно, а делимично по рефлексу горког пређашњег искуства – помало насео (мада не и сасвим) на изванредно презентовану озбиљност и привидну одлучност америчке администрације. У неспорно тешком и напорном периоду који за српски преговарачки тим следи није, међутим, неопходно детаљно се бавити овим раскорак између америчких жеља и могућности. Важно је да се схвати да је игра са европским пробним балонима и мноштвом варијанти „округло, па на ћоше“, којих ћемо се још наслушати, у ствари још једна потврда да и даље рационалном и принципијелном оријентацијом треба бранити целовитост Србије и њен државни суверенитет, и да напори у том правцу нипошто нису унапред осуђени на неуспех. Јер, у ширем контексту посматрано, они који делају без принципа углавном зачуђујуће лако мењају и мишљење и „планове“, чак и интересе. Зато треба схватити да ипак још доста тога зависи (и) од нас. Не само од „њих“.

Богдана Кољевић

КОСОВО ЋЕ БИТИ АЛБАНСКА НАЦИОНАЛНА ДРЖАВА

Ово је већ постављено питање, које ће добити свој одговор током одређивања међународно признате независне државе Косово. У досадашњим пројектима тражило се признавање Косова као мултиетничке државе. Али како се ово може разумети и по којим међународним искуствима и на којој правној основи се подржавају захтеви за мултиетничком државом?

Србо-руси захтевају, подржавају и инсистирају на стварању мултиетничке независне државе Косово због постојања 100 хиљада Срба на Косову и ради обезбеђивања њиховог пожељнијег статуса у саставу свих структура ове државе. Ово инсистирање је и последица предлога из Ахтисаријевог плана о загарантованих 20 места у скупштини за српску мањину, од укупних 120 места у овој скупштини. Србима је загарантовано 16 одсто места у највишем државном органу. Око овог предлога, који вређа гласање и основна демократска права косовског народа, народ и албанска политика су се сложили и усвојили су га.

Демократска пракса да се етничким мањинама резервишу места у скупштини је прихватљива и допадљива. Али не могу да се сложим са повећавањем броја представника мањина под притиском политике одбране или њених браниоца. Пет посто народа, са три пута више представника у скупштини, делује

Докле ће се простирати и шта ће све ући у нову државу?

ми као неприхватљиво и за Европску конвенцију о правима мањина, која још увек није ратификована од стране већег броја држава чланица ЕУ.

Мултиетничност једне државе подразумева присуство више од две етничке групе унутар њених легалних граница. На терито-рији Косова има и Турака и Рома, итд, за које се не зна колико их има и не узимају их у обзир они који траже стварање мултиет-ничне државе на Косову.

За оне који то траже - оне који на међународном плану нису успели у покушајима стварања независних српских енклава унутар државе Косово - не постоје друге мањинске групе осим српске мањине на Косову. Одређивање једне државе као мултиет-ничне ради протекције 5% мањине делује ми као злоупотреба двестогодишњег искуства европских држава и актуелног међуна-родног права.

И поред свега тога, мултиетничност није "задовољила" београдске националисте. На последњем састанку организованом од стране међународне Тројке у Њујорку, званичници Београда су предложили проширену аутономију

дипломатском и војном зависношћу од Србије. За српске националисте, који изгледа да одустају од енклавизације и кантонизације Косова и којима је тешко да инсистирају на подели или на разматрању својих граница, остаје непромењен само један став: зависност Косова од Србије.

Не узнемирава ме ни инсистирање на таквом захтеву нити претња ратом Срба, већ наше могуће разилажење између предлога и коришћења концепта "држава" и "нација" од стране различитих интелектуалаца при очекиваном именовану независне државе Косово. И не можеш да се "растуриш", када читаш у нашим новинама текстове у којима се идентификује наша непроменљива национална срж са црвено-црном заставом, и у којима се изјављује: "Косово је један хибрид, можда јединствен на свету, што се тиче процеса идентитета и државе његове нације".

Да би се што пре и потпуније постигла међународно призната независност Косова, у овим тешким тренуцима за нашу будућност од великог је значаја усклађивање емоција, резоновања, знања и светског признања. Али када се "играш" са знањем, одбацују се концепти "нација и држава" и "нација и култура", што тешко може да разуме клонула већина Косоваца. То ми изгледа не само неприхватљиво, већ и супротно од наших аспирација, за које смо се жртвовали, борили и "годинама плаћали харач".

Ако је међународна заједница као услов за озакоњавање независног Косова одредила да државни симболи буду различити од симбола Републике Албаније и српске државе, то не значи да они, са овим захтевом, желе да измене срж

националног идентитета Албанаца са Косова и Срба на другачијој застави и неће нам променити национални идентитет, ни нама Албанцима нити Србима. Национална припадност, везана и формирана током векова историје остаје непромењена сада и убудуће.

Независно Косово тежи да постане и постаће друга држава албанске националности на Балкану са или без истих или сличних државних симбола са Републиком Албанијом. Она неће постати "држава-нација", јер тако нешто је немогуће. "Једна држава-нација нити постоји нити је икада постојала у правом значењу те речи". (Jain McLean "Политички речник", Охфорд, албанско издање, Тирана, год. 2001. стр.579).

Концепт националне државе није синоним за државу-нацију. И у хомогеним друштвима, увек постоји неусклађеност између државе и нације. Из тога проистиче активна улога државе у стварању националног идентитета наглашавајући симболе и заједничке представе реалности. Тренутно је тешко наћи државу у Европи и целом свету која може да тежи и да покуша да оствари исту националност под условом да у њој живи стотине хиљада или милиони грађана без икаквог заједничког порекла и заједничке националности. Косово ће бити албанска национална држава, где ће све мањинске групе - и не само српска мањина - уживати у свим правима у складу са Европском повељом о правима мањина.

Џавит Хаљити

ТЕРОРИЗАМ ДОЛАЗИ СА ЈУГА

Команданти и бивши припадници тзв. Ослободилачке војске Прешева, Медвеђе и Бујановца, иако су данас истакнути политичари, народни посланици и „хуманитарци“, и даље имају свој сан који се зове „Источно Косово“ и надају се да ће доћи дан када ће га и остварити.

У јуну ове године више десетина окупљених Албанаца из Бујановца и Прешева, али и са читавог Косова и Метохије и дијаспоре, окупило се у центру Великог Трновца како би обележили шест година од погибије команданта Лешија, кројача из Великог Трновца и једног од вођа Ослободилачке војске Прешева, Бујановца и Медвеђе.

Ридван Ђазими, по вокацији кројач и власник радионице за израду и поправку одеће, који је после неколико мучких напада полицију, добио чин капетана и ставио се на чело једног од најекстремнијих огранака тзв. Ослободилачке војске Прешева, Медвеђе и Бујановца, позвао је у сукобу са српском полицијом борити се за остварење сна већине Албанаца са Југа Србије – да живе у Источном Косово или барем Пршевској долини.

Све је почело окончањем сукоба на Косову и Метохији, Резолуцијом 1244 и Војнотехничким споразумом из Куманова од 9. јуна 1999. године. Дуж административне линије између Србије и Косова успостављена је Копнена зона безбедности, широка пет километара и дуга 402 километра. У том појасу није се смела налазити југословенска војска, а безбедност је контролисала полиција. Слабо наоружана и недовољно спремна, видно исцрпљена и демотивисана српска полиција је допустила да ту зону окупирају групе албанских герилаца.

Неколицина бивших команданата тада већ званично расформиране ОВК, искористило је ситуацију и уз помоћ ветерана и искусних бораца Ослободилачке војске Косова формирали су нову терористичку организацију коју су назвали "Ослободилачка војска Прешева, Медвеђе и Бујановца". Политички савет Ослободилачке војске Прешева, Медвеђе и Бујановца је формиран 23. марта 2000. године у Гњилану, на трипартитном састанку коме су присуствовали команданти ОВПМБ Хашим Тачи и амерички изасланик Кристофер Дел. Задатак ПС ОВПМБ је био да стави под "цивилну контролу"

ОВПМБ, али се Савет највише ангажовао на тражењу аутономије за Пршевску долину.

Командант ове гериле, Шефхет Муслију, рођен је пре 39 година у Бујановачком селу Кончуљ, где се налазио и главни штаб ОВ ПМБ. Из пацифистичке безбрижности, коју му је пружала његова ауто-лимарска радионица, вођен жељом да „помогне угроженим сународницима“, Муслију се крајем деведесетих прикључује јединицама ОВК. На Косову борави до окончања НАТО бомбардовања, када се из „носталгично-патриотских порива“ враћа у родни крај. На чело „војске“ га, по његовим речима, постављају његов "народ и саборци". По потписивању споразума о демилитаризацији ОВ ПМБ и уласку Здружених снага безбедности у Копнену зону овај човек живео је у некој врсти полуилегале и самовољне изолације и највише времена проводио у Гњилану и Кончуљу. Неколико пута хапшен је од стране УНМИК полиције у Гњилану, али би увек после пар дана бивао пуштан на слободу услед недостатка доказа. УНМИК никада званично није саопштио разлоге Муслијевијих хапшења, али ни брзих пуштања из затвора, мада албански извори са Косова и Метохије кажу да је разлог свађа Муслијуа и неких америчких званичника на Косову, којима се овај, љут што су му у одсудном тренутку ускратили подршку, обратио тоном за коју октаву вишим него што подразумева „дипломатска кореспонденција“. Када је последњи пут ухапшен, Муслију је осуђен на вишегодишњу робију и казну данас издржава у злогласном затвору „Исток“.

Војно-формацијски, три до четири хиљаде наоружаних припадника ОВ ПМБ покривало је три оперативне зоне: Чарску, Пршевску (Карадачку) и Кончуљску (Бујановачку).

Командант Чарске зоне био је Мухамед Џемаили, звани Ребели, Пршевске (Карадачке) Мустафа Шаћири-Шпетим, који је уједно био и заменик команданта ОВ ПМБ, док је главни на потезу Кончуљ - Бујановац био Сами Хаџију.

Његово пријатељство са Шефхетом датира са Косова, где су се заједно, као припадници ОВК борили против српских снага. По избијању сукоба на југу Србије, Хаџију пристиже у помоћ свом ратном другу, и постаје његова "десна рука" и "човек од повере-

ња", углавном задужен за односе са медијима. По окончању своје мисије, тачније 21. маја 2001. године када је потписано примирје, вратио се кући на Косово, мирном породичном животу.

Осим што је био командант Оперативне групе Чар, Мухамет Џемаили, међу саборцима познатији као Ребели, имао је, у хијерархији ОВ ПМБ, још једну одговорну дужност: био је командант Штаба ове војске. Под његовим патронатом била су села западно од Бујановца, уз саму административну линију са Косметом. Његова војничка каријера почела је 1998. године на Косову, где је био вођа једног одреда специјалних јединица ОВК у Ђаковици. За време трајања сукоба на југу Србије важио је за најрадикалнијег експонента ОВ ПМБ чији су се војници последњи демобилисали и повукли са положаја. После амнестирања и повратка у „цивилни живот“ овај осведочени зликовац чија је „Чарска група“ одговорна за убиство неколико полицајаца на брду Свети Илија изнад Враћа постао је „пацифиста“ и данас је председник месне заједнице у родном Муховцу, селу више Бујановца. Међутим, то није његова једина друштвено-политичка активност. Народни је трибун Партије за демократско уједињење Албанаца (ПДУА) у Скупштини Општине Бујановац. Једино он и Шпетим, од свих припадника ОВ ПМБ нису, потписивањем мировног споразума, обухваћени групном амнестијом. Држава их је помиловала нешто касније.

Мустафа Шаћири Шпетим био је вођа Карадачке оперативне зоне и заменик команданта албанске гериле на југу Србије. У његов делокруг рада спадала су прешевска села на тремеји Србије, Македоније и Косова. Рођен је 1967. године, у Ораовици код Прешева. Пре избијања оружаних сукоба у региону, извесно време проводи у иностранству. Оставља печалбу да би се прикључио ОВК, као и већина његових сабораца са врха хијерархијске скале унутар албанске јужно српске гериле. Уочи потписивања примирја, група којом командује, састављена, по његовим речима од „око 1.800 бораца са и без оружја“ улази у једнодневни сукоб са државним оружаним снагама у његовом родном селу. Након објаве да је ово село под командом Здружених снага безбедности, одлази на Косово, тачније у Ђилане, где, иако је амнестиран, живи и дан данас. Интересантно је да од тада нити једном није походио родно село.

Ослободилачка војска Прешева, Медвеђе и Бујановца састојала се од шест бригада, почев од 111. до 116. Један од најкрвавијих напада иза којег је стајала ова терористичка групација била експлозија бомбе у аутобусу у Грачаници када је 12 људи изгубило животе. Напади су спроводени и против оних албанских политичара који се нису слагали са њиховом крвавом политиком. Једна од првих жртава био је потпредседник огранка Социјалистичке партије Србије у Бујановцу, Албанац Земаил Мустафи који је убијен од стране ОВГПМБ, као пример и претња како ће проћи сви они који не желе не само да сарађују, већ и да се регрутују и боре у Прешевској долини. Када је 21. новембра 2000. године, после масакра над тројицом српских полицајаца, Зона копнене безбедности пала у руке екстремних Албанаца, Шефкет Муслију се ставио на њихово чело. Неки војни извори кажу да је тада, под његовом командом, било између четири и пет хиљада униформисаних и наоружаних Албанаца. Команда му је, тих пет-шест месеци, била у родном Кончуљу, где се састајао са више званичника различитих међународних организација. Истовремено, снаге Кфора готово да и нису чувале административну линију, па су се албански екстремисти несметано шетали између Србије и Косова, одакле су довлачили и велике количине оружја. Процењује се да је неколико хиљада бораца подељено у неколико често супротстављених, група. Међутим, све су имале заједнички задатак: напад на патроле и пунктове српске полиције. Велики Трновац, Лучани, Кончуљ, Добросин, Муховац, Брезница итд. била су јака упоришта албанских екстремиста на југу Србије. Униформе, процедуре и тактике ОВГПМБ-а су биле готово идентичне терористичкој организацији [ОВК на Косову и Метохији](#). Иако су Албанци очекивали да ће се поновити „косовски сценарио“, са променом

власти у Београду променио се и однос међународне заједнице према албанским екстремистима. Команданти тзв. ОВГПМБ све су озбиљније упозоравани да се неће толерисати њихов бандитизам и да ће се, ако напади не престану, дозволити повратак југословенске војске у Копнену зону безбедности. Међутим, они су наставили са герилским нападима на цивилно становништво и за пар месеци колико је трајала опсада југа Србије починили најмонструозније злочине. Желели су да уплаше локално становништво, власт у Београду, међународну заједницу...

Имали су добро спремљен план и након првих месец дана сукоба све је изгледало као да ће им план и успети. ОВГПМБ је на почетку сукоба била веома јака, и уживала је велику подршку политичких моћника са Косова, једног дела међународне заједнице и локалних политичара. Они су захтевали да седну за преговарачки сто заједно са представницима међународне заједнице и властима у Београду, желели су да буду трећа страна преговора и да наступе као равноправни чинилац у њима. Званични Београд је јасно ставио до знања и стао иза одлуке да се са терористима и екстремистима не иде на било какве преговоре. Албански политички лидери и представници правдали су то образложењем да је ситуација таква да тренутно на подручју на коме живи 20.000 људи, ред и мир одржавају управо наоружани људи, они су реалност и свако ко је заинтересован, не само да преговара, него и да решава проблеме, мора у преговоре укључити представнике оних снага које су релевантне на овим просторима.

Једно је било готово сигурно, оно што су радили ти „наоружани људи“ – како је инсистирао да их зову господин Риза Хаљими председник општине Прешево – на подручју од Бујановца до македонске границе, у копненој зони безбедности, био је тероризам.

Када су приметили да ситуација измиче контроли, [НАТО](#) је дозволио Југословенској војсци да се врати у копнену зону безбедности [24. маја 2001.](#) године. Улазило се постепено у сваку од зона уз присуство међународних посматрача, српских званичника и здружених снага безбедности (припадника војске и полиције), на административној линији наша војска се сретала са КФОР-ом који је званично враћао део територије под надлежност српске војске и полиције. Сам улазак у копнену зону протекао је без већих инцидената. Једини инцидент забележен је приликом уласка у последњу зону у којој се налазио и чувени Велики Трновац. Ово албанско село познато је по томе што је и у мирнодопским условима било неприступачно и недоступно не само српским грађанима већ и полицији. Срби нису никада смели да улазе и крећу се по Великом Трновцу. На Интерполовој карти ово село убележено је као тачка у којој се налазе бројне лабораторије за производњу наркотика, посебно хероина, а у току оружаног сукоба на југу читаво село је било у униформама. Нису се давали до последњег тренутка, пружали су отпор не поштујући наређење српских власти и одлуку међународне заједнице и том приликом убијен је капетан Леша. Његова погибија узнемирила је цивилно становништво исто колико и припаднике ОВГПМБ-а, који су се након тога повукли у село Ораовица и три дана држали село под опсадом и отварали ватру на полицију. Четвртог дана српска полиција успела је да заузме село и натера Албанце да положи оружје. Процес уласка здружених снага безбедности у Копнену зону безбедности тиме је завршен.

Међународна заједница је тада још једном дала терористима прилику да предају оружје и прођу некажњено због крвавих злочина које су починили. Преко 450 чланова терористичке организације ОВГПМБ су искористили прилику да им сви злочини буду опрштени, па чак и командант организације Шефкет Муслију.

Мировни процес наставио је да се спроводи, друштво се градило на новим основама, а припадници ОВГПМБ-а су након престанка оружаног конфликта претворени у промотере политичких

процеса и решавања отворених проблема у „Прешевској долини“. Они су постали истакнути чланови и функционери водећих партија са југа Србије и остали повезани преко својих странака са својим „духовним оцима“ са Косова и Метохије.

Јонуз Муслију, лидер ПДП и данас са поносом истиче своје везе са лидерима косовских Албанаца. Узимајући у обзир да је Муслију био активан у званично расформираној ОВПМБ, као и чињеницу да су бивша ОВК, али и Косовски заштитини корпус (КЗК) имали велики утицај на формирање ОВПМБ, лако је закључити са киме је лидер ПДП у вези. Сходно чињеници да „интересна зона“ Рамуша Харадинаја допире и до тзв. оперативне зоне „Карадак“, као и то, да је бивши командант 6. оперативне зоне КЗК са седиштем у Гњилану био Рустем Мустафа Реми, коме је Муслију својевремено био помоћник, логично је извести закључак да је бивши члан Главног штаба ОВПМБ а сада лидер ПДП, у добрим односима и са са Харадинајем и његовом Алијансом за будућност Косова (АБК), али и са Ремијем, који се тренутно налази на функцији потпредседника Тачијевог ДПК.

Са Рамушем Харадинајем и његовом АБК, као и са Рустемом Мустафом Ремијем, свакако можемо повезати и лидера НПА Орхана Реџепа, по истом принципу као и Муслију. Наиме, за време оружаних сукоба на југу Србије, Реџепа је такође био активни припадник ОВПМБ, који и данас ужива велики углед међу њеним припадницима из тзв. оперативне зоне „Прешево“. Иначе, НПА Орхана Реџепа је најмлађа политичка партија на југу

Србије, која је формирана као последица сукоба на релацији Реџепа – Муслију. Реџепа је био шеф огранка Муслијуове ПДП у Прешеву, када је због уласка њеног лидера у Координационо тело, али и других сукоба практично отцепио цео огранак ПДП и од њега формирао нову странку.

Поред партија постоје и два удружења која окупљају бивше припаднике ОВПМБ и чији су основни задаци да воде бригу о њима, боре се за њихова права, али и да их „држе на оку“ и буду у приправности да их позову уколико то затраже.

Оба удружења која функционишу у Прешеву и Бујановцу, у директној су вези са Удружењима ветерана ОВК на Косову. У својим програмима али и политичким активностима, све партије које припадају албанском политичком блоку на југу Србије, без изузетака, позивају се на Референдум из 1992. године, чији резултат истичу као главни циљ којем теже и чије остварење представља национални интерес Албанаца. То значи да се поред територијалне и политичке аутономије „Прешевске долине“, посебно заговара идеја поновног уједињења са Косовом, јер је по Албанцима „Прешевска долина“ насилно одузета Косову и припојена Србији, док је са друге стране јужни део Србије (Лепосавић, Лешак, Сочаница и др.) у циљу побољшања етничке структуре покрајине, такође насилно отцепљен, али од Србије и припојен Косову.

Тања Јанковић

ДА ЛИ СУ СРБИ ИМАЛИ ПРАВО НА ПОБУНУ?

У овој расправи покушаћу да објасним један догађај преко „Модела обухватног закона“. Исто тако, расправом ће се покушати разграничити узроци од последица тог догађаја, што ће додатно разјаснити природу описаног феномена. Инверзија

одсто) и да се одмах затим сви Јевреји протерају из свих државних институција и медијских кућа Немачке.

Претпоставимо, најзад, да Израел као држава Јевреја своје сународнике почне да помаже у новцу, храни и лековима.

Аустријска Militärgrenze - Војна граница према Турској царевини

ова два појма у текућој политичкој и медијској пракси неоправдано води замени улоге жртве и виновника.

Претпоставимо да је стање у Немачкој такво да она, рецимо, није у НАТО пакту, где важе релативно утврђена правила војничког понашања, и да се, којим случајем, догодило да је на парламентарним изборима победила ултрадесничарска партија која у програму највећим делом има вредносне атрибуте Хитлеровог програма и идеологије оличене у фашистичком покрету. Претпоставимо, затим, да је Бундестаг на првим заседањима одлучио – пошто има апсолутну већину ултрадесничара – да се из Устава Немачке значајно смање права Јевреја (а има их у тој земљи, рецимо, између 10 и 15

Поставља се питање да ли би у тој и таквој Немачкој Јевреји као народ имали право на побуну.

Одговор је, свакако, афирмативан.

Стање описано у претходним реченицама потпуно одговара оном из 1991. године у Хрватској. На изборима је победила партија радикалне деснице у којој су језгро чинили и заговорници проуштакног програма Анте Павелића. Прво што је та партија (ХДЗ) учинила било је протеривање Срба као конститутивног народа из Устава, што је имало не само симболичко већ и функционално значење јер је, до тада, Србима тиме гарантовано да неће над њима поново бити учињен геноцид какав је виђен током Другог светског рата (значи пре 46 година), када је та држава

(НДХ), као коалициони партнер Хитлера, побила у својим логорима више од милион људи, пре свега Срба, Јевреја и Рома. Први председник те Хрватске од 1991. године је, према медијским извештајима, био у добрим и пријатељским односима

Граница Републике Српске Крајине

са усташким покретом у иностранству, што је све дочаравао и филмским снимцима.

Садашњи хрватски председник изјавио је својевремено и то да су Хрвати у Другом светском рату победили два пута: први пут 10. априла 1941. као савезници Хитлера проглашењем НДХ, а други пут као противници Хитлера 8. маја 1945. године. (Цинизму нема краја!)

Искуство Срба у Хрватској током Другог светског рата је исто као и искуство Јевреја у тадашњој Немачкој: немачки Дахау је хрватски Јасеновац, немачки Аушвиц хрватска Градишка, немачки Матхаузен је хрватско Јадово... и тако редом.

Када се то има у виду, свакако да је постојала реална опасност за Србе и страх због понављања нових Аушвица, Матхаузена и Дахауа на хрватском тлу (остале, засада, није потребно спомињати).

Реакција у виду побуне, започете и као "балван-револуција", била је скоро на нивоу оних касније названих "плишане" или "ружичасте" револуције.

Овде се оправдано поставља и питање: ако је и поред помоћи матичне државе Срба и правремене реакције побијено на хиљаде Срба, преко 350.000 протерано, домови и огромна имовина су им уништени, шта би се тек десило да те побуне није било.

Прихватимо ли, даље, да народ има право на формирање и реформисање својих институција, рецимо, па и то, ако је у складу са законима земље, да се од републике формира држава, теоријски вреди дух из мотоа ове расправе: "Како?" Заборав овог питања отвара бројне аксиолошке тешкоће и имплицира факта која засењују сваки пројекат; сем ако није срачунат на кобан историјски исход.

То право, наравно, не би морало бити спорно ни у случају опредељења хрватског народа, али ако стварање те државе почива на укидању нормалног права једног од народа који ту живи ве-

ковима (право на конститутивност те републике-државе као гаранција заштите од геноцида који се у тој држави недавно догодио), ако се идеја те новостворене државе заснива, или је потпуно блиска идеологији из које је произашао геноцид (само је

у Јасеновцу побијено 840.000 људи), поставља се питање шта друго преостаје народу који се нашао у таквим условима и са свим претпоставкама да му се геноцид понови него – побуна.

О последицама побуне за ову прилику нема посебног разлога да се говори, сем што је битно истаћи да је била потпуно очекивана и реално изазвана хрватском политиком.

Ако је већ реч о праву у вези са тим, отвара се легитимно питање: да ли је право на изгра-

Егзодус Срба 1995. године

дњу институције старије од права на живот народа, групе и појединаца? Право на живот је природно право, а право на државу припада праву на организовање институције; ово друго има нижи аксиолошки ранг и не треба бити реализовано ако се њиме угрожава право на живот људи.

Поред тога, у описаном случају етничког чишћења, не тако ретко у објашњењу чини се и методолошко огрешење типа "инверзија места узрока и последице". Нису Срби били ти који су узроковали побуну, премда су је извели, већ је побуну узроковало руководство и парламент Хрватске, ослоњени добрим делом на идеологију ултрадеснице, већ виђену под усташама пола века пре тога.

Не треба заборавити ни то да је у целој ствари исконструисан став о творењу осећања кривице оних који су се побунили. Развијање тог осећања кроз медијску и политичку манипулацију има за последицу дугорочнију намеру да прогнани схвате да су непожељни у родном завичају, или, ако су већ ту, да знају да су – грађани другог реда, што све треба да води етничком чишћењу, макар и преко "плишаног" обрасца.

У теоријском смислу, стварање осећања кривице код другог за нешто што није учинио он, већ онај који конструише такав аргумент, јесте ствар једног вида рационализације поступка, покушај неоснованог оправдања чина, што, наравно, припада психолошкој тематици и захтева додатну елаборацију. Па када је већ споменуто раван психолошког тематизирања, у вези са тим вреди истаћи да су Срби чином побуне, у условима реалне претње за сопствени живот, показали да нису аутодеструктиван народ, са синдромом мазохизма, као и да је побуна била природно очекивана и – оправдана.

Слободан Кањевац

КАДА ПОЛИТИКА ПОСТАНЕ ГЕОПОЛИТИКА

Држава Србија се поново налази пред изазовима са краја деведесетих година прошлог века: нерешен проблем јужне покрајине, неподношљива економска ситуација праћена тајкунизацијом, необуздана корупција државних органа, огољена и груба партократија, катастрофална социјална ситуација праћена стварањем изразито класног друштва...

У свом експозеу премијер Коштуница је питање Косова и Метохије оправдано означио за фундаментално питање у програму рада своје будуће Владе. Влада је након мучних преговора, и уцена са свих страна коначно формирана, и на први поглед је деловало да проблем јужне српске покрајине, не може представљати кост у грлу коалиционим партнерима. Наиме и ДСС, али и ДС (као већински партнер у влади) тврде да Косово и Метохија представља неотуђиви део суверене државе Србије.

Оба коалициона партнера, и њихове политичке вође (председник Републике и премијер), остали сучврсто при ставу да се решење статуса може тражити само у оквиру мандата Уједињених нација. Оба висока функционера сложила су се и са тим да нова резолуција не може бити донета, а да при томе не поштује постојећу резолуцију (12-44), којом се бар номинално гарантује статус КиМ у оквиру државе Србије. Међутим, проблем КиМ се из Уједињених нација сели на терен одмеравања снага САД-а и Руске федерације, две сталне чланице Савета безбедности, које су итекако заинтересоване за решење проблема.

САД имају јасну стратегију у вези КиМ. Јужна српска покрајина мора добити независност, то је ствар процеса, који је стигао до краја, а од Србије се само захтева да то стање прихвати као реалност, и дашто пре нормализује односе са новонасталом државом. Са друге стране, Русија је по први пут у својој новијој историји, од пропасти СССР - а видела прилику да се врати на међународну сцену: привредно, војно и енергетски ојачана. Она захтева само једну ствар: поштовање међународног права. По њој КиМ не могу бити независни, јер су саставни део другачлианице УН - а.

У таквој ситуацији премијер Коштуница најпре стидљиво, а затим све израженије говори о стратешком савезу са Руском федерацијом. У игру улази геополитика. Коштуница је, хтео - нехтео, тај савез морао да прошири и на друге сегменте друштвеног живота. У таквој позицији, Србија се стратешки, истина бојажљиво, окреће ка Русији. Ствар се са ДС - ом заоштрава кадачланови кабинета из ДСС - а све учесталије говоре о формирању НАТО - државе на простору КиМ. Демократска странка председника Тадића јечврсто опредељена за атлантске интеграције, Демократска странка Србије је то била у почетку. Вероватно и данас у самом врху ДСС - а има оних који су по то питању ближи ДС - у него радикалима, али се та мала али утицајна мањина тренутно примирила, и не изјашњава се одмеравајући исход ситуације. ДСС у избору: Косово и Метохија или ЕУ бира КиМ. ДС тврди да су му подједнако важна оба циља.

Међутим, да ли је баштако? Ако атлантистичка структура наста-

ви да притиска званични Београд по том питању, поставља се питање како би поступили Тадићи његов ДС? Стиче се утисак да су САД из свог геостратешког интереса пустили ДС и Тадића низ воду. Поново је геополитика важнија од политике. Оношто је извесно, то је да Србија за сада није попустила... САД нису оствариле свој циљ да кроз Савет безбедности издејствују у независност КиМ, понајпре због принципијелног става председника Путина.

Нова рунда преговора биће покушај да САД ипак убеду Кремљ да попусти, и да препусти САД - у пуну контролу Балкана. Мало је вероватно даће се то и десити. У том случају следи једнострано проглашење независности власти у Приштини и

унилатерално признање заинтересованих међународних субјеката. Премијер је најавио да влада Србије разрађује механизме одговора на ту могућу ситуацију. Чак и да има одговор на то, за Србију следе туробни дани. Чињеница је да ће САД и њени најближи сателити у Европи одмах признати такву творевину. Са друге стране, многи је неће признати, бар не одмах...

У том процепу времена "надгледане независности", како говори званични Вашингтон, Србија ће ући у фазу тајванизације своје јужне покрајине. Да ли ће број држава који ће признати Републику Косово (или Дарданију) бити велики зависи од силне одговора власти у Београду. Међутим, колико ће дуго Србија одолевати томе да лавина држава не призна такву творевину, не зависи само од одлучности премијера Коштунице, већ понајвише од партијских структура које буду партиципирале у неким будућим властима. Већ је

данас изражено мишљење да је шест политичких групација у Србији подељено на два блока: национални блок (народњаци, социјалисти и радикали), и атлантистички (ДС, Г17+, и ЛДП). Ове странке, међутим, међусобно нису компактне; ДСС је у влади са ДС-ом и Г17+, а социјалисти би да замене опозиционе клупе учешћем у влади са ДСС-ом, али и ДС-ом.

На сву ову комбинаторику рачуна и званични Вашингтон, али и званични Брисел, као његов млађи брат. Логика је да Србија неће моћи дуго да води кампању против независног Косова. Запад ће и даље Србију држати у некој врсти лагане изолације. Он ће Србију настојати у међувремену да реформише и изнутра, подгрејавајући социјално незадовољство које се већ данас очитује као последица неспособности, некомпетентности и корумпираности политичких елита. Отуда је већ данас јако важна дугорочна стратегија за одбрану КиМ... Поставља се ипак једно здраворазумско питање: да ли се таква стратегија може планирати са савезницима из табора оних који у избору између КиМ и ЕУ не кажу КиМ? У једном тренутку атлантски савез испоставиће избор: Косово и Метохија или ЕУ? Како ће тада реаговати Тадић и Динкић?

Процес опкољавања Србије, ту се нажалост неће завршити...

(Владан Станковић, Институт за политичке студије, Београд)

Етничка мапа Југославије

КОСОВО – СТРАНАЧКИ УЛОЗИ, ДОБИЦИ И ГУБИЦИ

Стандардно политичко мерило за процену добитака и губитака на политичкој сцени гласи отприлике овако: *сваки неуспех власти повећава шансе за успех опозиције и обратно, сваки неуспех опозиције учвршћује позиције власти.*

Преговори о статусу Косова и Метохије, који су у средишту домаће а делом и светске јавности, могу бити повод за разговор о ограничењима наведеног политичког начела. Разлог за наведену тврдњу садржан је у тематској посебности, сложености и, пре свега, значају косовско-метохијског питања за државу Србију.

Наиме, како по карактеру и важности, тако и с обзиром на политичку позиционираност актера на политичкој сцени и могуће исходе преговора, питање о будућем статусу Косова и Метохије измештено је, у неку руку, из уобичајеног модела процене губитака и добитака на политичкој сцени и у јавном мњењу.

Јасно је да се кроз питање о статусу КиМ отвара питање о суверенитету и територијалном интегритету државе Србије, као што је очигледно да се сваки актер, без обзира на то да ли је у овом тренутку у власти или опозицији, суочава и суоћиће се са исходом преговора. Уз то, исход преговора имаће дугорочан карактер, он није фиксиран за актуелни политичко-историјски тренутак, већ се пројектује на време које долази, што такође само по себи укида његово стриктно везивање за конкретне актере у политичком животу.

Строга, линија фактичке, и у неку руку за демократско-либерални поредак пожељне поделе, између власти и опозиције није присутна, и то превасходно зато што се последице коначног решења статуса КиМ на исти начин односе на све актере на политичкој сцени у Србији. Као што бомбе НАТО-а, које нису правиле нарочите идеолошко-политичке разлике, већ су падале по свим деловима Србије и угрожавале и уништавале животне грађана наше републике, и решење коначног статуса КиМ неће бити решење које ће бити усмерено против ове или оне политичке опције. Напротив, решење ће се у мањој или већој мери тицати свих, тачније оствариваће релевантан политички учинак на све. Државни и општенационални карактер косовско-метохијског проблема утиче и на схватање о успеху и неуспеху државне политике, као што дефинише и улоге конкретних политичких актера на овдашњој политичкој сцени. Ма колико косовско-метохијски проблем био сложен и тежак, у овом тренутку постоје две могуће варијанте његовог решавања – могућност задржавања минималног суверенитета Србије над Косовом и Метохијом уз суштинску аутономију за већинско албанско становништво, и апсолутна независност Косова од Србије и одређен степен правно-политичке независности под супервизијом ЕУ и апсолутном контролом његове безбедности од стране НАТО-а. Оба решења имају своје специфичне исходе. Ако Србија сачува суверенитет и територијални интегритет, што је тешко оствариво, али можда не и немогуће, и власт и опозиција остаће у постојећим правно-политичким оквирима, у неку руку без бремена једног тешког проблема, али суочени са озбиљним и тешким задатком успостављања односа са махом непријатељски расположеним албанским становништвом.

С друге стране, ако власт не успе да сачува суверенитет и територијални интегритет Србије на КиМ, та чињеница одсликаће опору историјску стварност још једног националног пораза, који ће можда најмање бити пораз ове или оне полтичке гарде, а највише државе и нације у целини.

Полазећи од реченог, може се тврдити да је модификација мерила за процену политичког губитка и добитка, наведеног на почетку текста, релевантна. Успех власти, само је секундарно успех двојица Тадић-Коштуница, а пре свега и изнад свега, успех државе Србије, а надасве потврда њеног кредибилитета у спољно-политичком смислу. С друге стране, неуспех политике двојице кључних актера српске политике, није искључиво њихов политички неуспех, још мање шанса за тријумфализам

опозиције и њој наклоњених медија, већ неуспех државе у целини, који узрочно-последично отвара читав низ дилема о даљим токовима политичког, економског и културног развоја Србије, а у центар политичке дебате поставља питање о геостратешкој оријентацији наше земље.

Ако је судити по изјавама и политичком понашању свих релевантних актера, свест о далекосежном значају косовско-метохијског проблема омогућила је за српске политичке (не) прилике висок ниво консензуса. У условима консензуса нема ни темељног ни жестоког оспоравања, ни високог набоја, а самим тим, ни јасних добитника и губитака на „крају партије“. Смањење духа странчарења у склопу расправа о Косову и Метохији чини ствар мање компликованом и уљудном, али никако суштински не повећава изгледе српских преговарача.

Наравно, треба приметити – мотиви странака које чине консензус нису исти. Неки због политичком опредељења прихватају јединствену политику у питањима Косова и Метохије, неки због политикантски виталног опортунизма у односу на јавно мњење, а неки због покушаја да се индиректно пронађе нека врста историјског алибија за наслеђе Слободана Милошевића. Ма какви да су мотиви, највећи део српске политичке елите, тачније, онај њен уједињени део по питању државне политике, неће бити лако сместити у, строго говорећи, статус губитника и победника, успешних и неуспешних.

Уз наведено, треба приметити да Србија не би била тако интересантна за политичку анализу да нема неког одступања од очекиваног и уобичајеног начина политичког расуђивања и делања. Реч је о истицању политичке различитости, вечитом изазову за амбициозне политичке актере, склоне можда чак и томе да несвесно прихвате логику „олако обећане брзине“ – брзо и лако, и по цену сукоба са свима, у име нечег неодређеног, с циљем да се вешто медијски инсценира ореол историјске авангарде.

Духу Устава примерен и политички легитиман, прометејско-донкихотовски статус, везан за питање државне политике о КиМ, (само)додељен је Либерално демократској партији. У неким другим околностима, опозиционој странци, каква је Либерално демократска, ова поларизација могла би донети висок ниво маневарског простора за медијско-политичко деловање и убирање поена на истицању разлика „Ми – Они“. Неписано је правило политичког маркетинга да управо инсистирање на грубој подели, по клишеу „Ми – Они“, у постојећим социјалним околностима значи сигуран, готово лак поен за опозицију.

Ипак, питање КиМ није такав случај. Ма колико упорно доказивали „другост“ у односу на актуелни политички консензус, не можете политички профитирати из истог, посебно онда када је неуспех власти, у исти мах и примарно, неуспех целог друштва и државе. Стога, ризична медијско-политичка игра са нејасним добитком, за ЛДП може бити мач са две оштрице, при чему постоји не баш тако мала извесност да оштрица уперена према себи доведе до хакарија, односно политичко-медијског самоубиства. Ако Косово и Метохија постане независна држава Косово, тешко је веровати да ће се резигнација и равнодушност бирачког тела неутрализовати лекцијом из историјског реализма, критиком непросвећености владајуће политичке елите или пак причом о политици вредности, која треба да покрене хипердиманичне, свеобухватне и морално супериорне промене.

Готово да нема никакве сумње да ће незадовољство због независног Косова бити вишеструко веће од незадовољства због актуелне политичке елите, посебно уколико она себе представи као неког ко је дао све од себе да заштити државне и националне интересе, а при томе био спутан вољом светских моћника. Уз то, како нам искуство из

деведесетих година говори, власт у улози трагичног јунака може бити неочекивано витална, помало и брутална, али и од народа тихо подржана.

Остављајући по страни хипотезе о исходима једне партикуларне политике према Косову и Метохији, ваља подсетити да важност питања о статусу Косова и Метохије чини размишљање о политичким добитницима и губитницима тешким и донекле измештеним из уобичајене визууре. Да је питање Косова и Метохије слично свакој другој теми, рецимо, питању мањих или већих пореза, смањивању нивоа субвенција у привреди, или пак смањењу или проширењу неког социјалног права, мерила процене стварних и потенцијалних губи-

така и добитака била би стандардна и јасна. Неуспех власти био би основа за веће шансе опозиције и *вице верса*.

У погледу Косова и Метохије важе, ипак, друга мерила. Значај јужне српске покрајине, како се КиМ назива у страним медијима, релативизује здраворазумска мерила процене и захтева често много више, како у домену расуђивања тако и у домену уживљавања у специфичну природу историјског тренутка. Ствари су компликоване и тешко их је разлучити, али није тешко докучити колико је Косово и Метохија важно за садашњу и сваку будућу генерацију политичара у Србији.

09.10.2007. Београд Дејан Вук Станковић

ЧЛАНСТВО У НАТО-у НИЈЕ БЕСПЛАТНО

Будући да се, данас, у јесен, 2007, пред важним тренуцима одлучивања о статусу Косова и Метохије, општа клима владајуће позиције према приступању војном савезу НАТО у Србији мења, потребно је, свакако, рећи и оно што у отаџбини нико не помиње, а о чему се у Европи одавно расправља.

Тврдње, које у последње време у Србији чујемо, да „војна неутралност“ као категорија у спољној политици не постоји ствар су искључиво начина интерпретације, барем за оне који могу логички да размишљају. Ако се неутралност интерпретира као неутралност у односу на америчку (фактичку) одлучујућу улогу у врху команде војног савеза НАТО, онда је потпуно јасно шта тај појам „неутралности“ и понашање које би га пратило треба да значе. Ако је то неутралност у односу на северноамеричке ратове, који један за другим започињу (а ниједан се не завршава), поготово у тренутку када постоји велика вероватноћа да ће доћи до рата и у Ирану (Северној Америци је потребно да подигне цену барила нафте, са актуелних 80 \$ на фантастичних 200 \$, а то може постићи спречавањем иранског извоза због ратне ситуације), онда је таква српска „неутралност“ врло јасна и схватљива. Она је посебно схватљива у тренутку када се решава проблем везан за статус Косова и Метохије и у тренутку постојеће подршке Србији од стране Русије. Такође, у време док амерички гласноговорник у Француској, Бернар Кушнер, јавно изјављује да „рата у Ирану треба да буде“ (па се затим, после путовања у Русију, исправља), сасвим је могуће претпоставити куда ће ова кривудава и утилитарна људска емпирија ускоро кренути.

Било да је искрен или не, било да је кохерентан у ставу према Русији или да је само опште начело српске спољне политике, било да је изречен на време или је закаснео, било да је добро образложен или да уопште није образложен, став владајуће странке премијера (септембар, 2007.година) да је Србији потребна војна неутралност потпуно је оправдан. У овом тренутку, „партнерство за мир“, чини се, сасвим је довољна амбиција за малу, разорену, сиромашну и политички угрожену (с проблемом КиМ) Србију.

Будући да у Србији сваки чиновник у власти даје своје гледиште о сврсисходности савеза са земљама НАТО-а (то је свакако у функцији старогрчке вештине убеђивања, јер је за приступање НАТО-у ионако нужан народни референдум), и будући да се понекад мисли да о томе треба да одлучује нека партија, неки д е о друштва или министарство за војску, а не друштво у целини, односно читава нација, можда је добро да и ми, који знамо како се та проблематика у Европи у пракси поставља, прикажемо своје гледиште.

„НАТО је – НАТО, а Европа – Европа“

Када смо, будући засићени бескрајним и узалудним фолклором српске дијаспоре, која је политички и даље бивала игнорисана, како у матици тако и у земљама прихвата, у Француској и централној Европи формирали Социјални антиглобалистички

покрет, чија је једна од главних идеја била нужност борбе за стварање отклона централноевропских земаља у односу на НАТО под америчком командом, односно, у циљу неуласка матице Србије у ту организацију, одржали смо одмах први скуп и у Србији, на Правном факултету у Београду, 25. априла 2005. године.

Тај антиглобалистички скуп, упркос бројности присутних, у матици је потпуно игнорисан. Иако су на скупу учествовали познати Европљани, говореници о проблематици везаној за НАТО из самог животног и бриселског искуства, у Србији су медији потпуно игнорисали тај догађај. Све је тада прошло без званичног интереса за мишљење великог броја Европљана, да бисмо данас, у званичној реторици дела власти, прилично закаснило, слушали све оно што се (додуше са много више аргумената) могло чути на том скупу.

Са огромним закашњењем, српска јавност (ако изузмемо опозицију) најзад усваја реторику коју ми већ деценију и по образлажемо и за коју се залажемо наводећи сопствено животно искуство, цитирајући многе научне и војне стручњаке из Европе, па чак и извесне чиновнике, уколико су њихове вулгарне изјаве биле сврсисходне.

Ипак су у Србији једноставне речи једне Дорис Пак „Европа је – Европа, а НАТО је – НАТО“ (што је потпуно логично, јер је у ЕУ 27 земаља, а у НАТО-у 17) призване на време; али ништа није могло да спречи упорну халуцинантну опсесивно-присилну реторику медија, која је свакодневно успостављала вештачку и лажну везу између проблема транзиционе Србије и могућности, односно немогућности чланства у НАТО-у.

Шарлатанске изјаве апологета НАТО-а

Тако је „апологија НАТО-а“, тема број један у сиромашним, посткомунистичким и транзиционим земљама, данас постала, може се рећи, суштина динамике рађања или усмрћивања старе-нове Европе. Донедавно се у Србији није могло дисати од упорних изјава у виду прескрипција и норми, које су понављане тачно у интервалу психолошког примарног условљавања.

„НАТО је услов да не дође до разбијања наше државе“; „НАТО је услов да уђемо у Европску Унију“; „Захваљујући НАТО-у избећи ћемо хиперинфлацију“ – све ове реченице биле су неколико година дословно на репертоару српских званичника. Поред очигледне чињенице да је то била пропаганда коју уобичајено воде прокуратори на било којој окупираној територији, под условом да нађу довољан број политичких шарлатана да такве фразе, без постављања њиховог правог смисла и без престанка, понављају, испоставило се да је тачно чак сасвим супротно од онога што су те тврдње износиле. Тако, рецимо, не само да НАТО данас више не сматрамо за услов „очувања државе“, што је тада редовно понављао министар спољних послова, него смо сада „видели“ да је НАТО управо услов њеног распада (анекс 11 Ахтисаријевог

плана). Али, почетак није ту. Он је, у овако апсурдним ситуацијама увек у нечему што је заборављено, нечему што је на почетку било важно. Како, дакле, звучи „дубинска несвесна мотивација“, или бар свесни разлог тако опесивне реторике, што психоаналитичари с правом увек траже?

Оно што наши српски политички радници не памте, а што смо ми у Европи врло добро упамтили, јесте кључна реченица једног човека, чије је мишљење тада било од утицаја: „Увлачењем свих бивших комунистичких и источноевропских земаља у НАТО, борићемо се успешно против јаке конкуренције европске војне технологије“ (парафраза) – саопштио је, односно признао, амерички аналитичар Патрик Тејлор 8. марта 1992. године Нев-Йорк Тимес-у, пре него што је то исто, у својим списима експлицирао Збигњев Бжежински (Брзезински). После таквог експлицирања националног и економског северноамеричког интереса, следиле су, у свим земаљама транзиције под контролом америчке администрације, узавреле и халуцинантне приче с вештачким условљавањем на појмовној линији: „Европа-НАТО-Европа-НАТО“, а такве приче су последњих година у Србији биле неуморне. Уз то, треба рећи да један део српских политичара, захваћен таквим вербалним условљавањем, није неко време тачно ни разумевао шта заправо говори, као што пацов тачно и у временским интервалима иде по лавиринту, а не зна зашто ни шта чини. Наравно да НАТО никакову нужну везу са Европом и ЕУ није имала, и ми, који смо у Европи живели дуго, то смо одавно знали и говорили.

НАТО никоме у Европи није био од неке велике користи, ако изузмемо хладни рат и својевремену борбу против Варшавског пакта. Недавни догађаји у Грчкој, без икакве спекулације, показују колика је отприлике данашња претпостављена помоћ и солидарност земаља чланица НАТО-а у одсудним тренуцима трагедија и хаварија у једној земљи чланице. Као помоћ при обуздавању пожара у суседној Грчкој, који су једва смирени, Русија је послала 14 специјализованих авиона, а мала Србија, што је за сваку похвалу, чак 7 авиона! Остале европске земље биле су послале по три, два или један авион, неке само по хеликоптер или само екипу људи (као Канада), док две најважније земље у НАТО-у (војној, али и техничкој организацији), Америка и Енглеска, Грчкој у пламенима, која је чланица и војне и „политичке“ организације НАТО, нису послале ниједан авион помоћи. Не следи ли већ из ове пукне чињенице да се тзв. претпостављена безбедносна или ургентна помоћ унутар дотичне алијансе, очигледно не може сматрати нечим што представља нужно правило игре?

Наравно да чланство није бесплатно

Они који данас у Србији тврде да је учлањење у НАТО „бесплатно“ личе на трговце који нуде потпуно „бесплатан“ производ који може да се употреби само ако се уз њега додатно купе веома скупи делови. Чланство у НАТО-у плаћа се вишеструко – преко нужне набавке веома скупе опреме (при чему се, у овом часу потпуне доминације САД, ни не зна да ли у тој куповини постоји слободан избор или би било нужно набављати унапред одређену, можда мало „дефектнију“ робу), али и преко неравноправног статуса, који би Србија у овој организацији, сасвим извесно, имала.

Прогрешна је претпоставка, коју гаје транзициони политичари, да војна сила, каква је Америка данас, жели да „опреми друге земље“ како би борбено личиле на њу саму. Америка, у војном смислу, просто жели да финансијски заради а у ту јој сврху служи и ратови које намеће и куповина њеног наоружања, заправо монопол који она свуда успоставља вршећи притисак.

Треба знати да поред наведеног, Америка данас има и велики проблем с људским фактором у војсци. Фигурира званична цифра од 3.792 мртвих војника само из САД (односно 4.091 коалиционих) у Ираку, без урачунатих изгинулих плаћеника, којих је било дупло више, и не рачунајући рањене војнике из других земаља, уз 27.936 званично рањених регуларних војника

САД. Будући да се све то дешава у тренутку док се рату не види крај, у команди САД, односно НАТО, апсолутно постоји дефицит, пре свега у људском фактору, за учествовање у будућим ратовима. У тој чињеници је у суштини највећа цена чланства сваке, а посебно нове земље чланице у НАТО савезу. Наивно је такође мислити да у таквим условима једна држава лако може одбити да шаље своје контингенте војника на нова ратишта. С друге стране, што се плаћеничке професионалне војске тиче, она постоји одавно, интернационална је и структурирана, и њену адресу у једном правцу сви одавно познају, те у таквом случају нису потребна никаква провадицања одређених држава, чланица НАТО-а.

Понеки цивил је Европљанин, али војна команда је увек америчка

Али, вратимо се са рата и потребе за „топовским месом“ на „мекку трговину“, која према етичким утилитаристима решава апсолутно све конфликте у људском друштву. Онај ко у Србији сматра да је „трговина“ са Америком „равноправна“, или барем „демократска“, поготово у оквиру данашњег НАТО-а, тај заиста не зна ништа о ономе што се у Европи догађа. Исти мит прати и наивна претпоставка да „демократским гласањем“ у НАТО-у Србија у нечему може равноправно да учествује. Нажалост, у оваквим ситуацијама, „демократичност“ је пропорционална снази и значају земље. Једноставно, свуда је на делу неравноправни физички однос снага и од њега апсолутно зависи све остало.

Такође, у данашњем НАТО-у понеки цивил, понеки „генерални секретар“ можда може бити именован из редова Европљана, али врховна војна команда је увек и искључиво америчка, без одступања.

Међутим, као што можемо видети, тај однос снага, нарочито у нужној, односно наметнутој купопродаји опреме и наоружања, негативан је чак и за богате европске земље. Зато, без неког већег оптимизма можемо претпоставити какав би он био у односу на Србију, као потенцијалну новоприслишту чланицу војне алијансе.

НАТО – америчка војна авантура коју финансирају Европљани

Они који у реторици српске владе о неприступању НАТО-у виде искључиво жељу да се Србија пред решавање статуса КиМ приближи Русији, или да се барем од ње не удаљи, и они који тврде да је окретање леђа НАТО-у порука Западу да смо стратешки окренути само Русији и Белорусији, у суштини уопште не познају стварне политичке, економске и војне проблеме унутар Европске Уније.

Не само да Европска Унија са савезом НАТО нема (и није имала) никакву нужну везу, него јој је чак била (и јесте) супротстављена. Чињеница да су неке земље тзв. транзиције, прво тражиле улазак у НАТО, а затим улазак у ЕУ, просто је њихов избор редоследа – кратко је дефинисала чиновница ЕУ, Дорис Пак, још у доба министра Драшковица у Србији. Међутим, упркос таквој краткој и јасној дефиницији, у Србији није јењавала пропаганда о нужности уласка државе у НАТО.

Оно што нико, при томе, није пратио, то је питање зашто је приступање НАТО-у, односно остајање у њему, све више непожељно и са становишта саме Европе. Подразумева се, наравно, да је све што је везано за финансијске спекулације или неповољности, и те како релевантно за сиромашну Србију.

Тако је 13. и 14. септембра 2005. године у Берлину, међу члановима Европске Уније који су уједно и чланови НАТО војне алијансе избио латентни сукоб у вези са војним буџетом.

Формално, овај проблем неповерења постоји од времена хладног рата, а појачан је 1960, са стварањем посебне европске политике. Тадашњи француски председник, Шарл де Гол, сматрао је да је првобитни Вашингтонски споразум из 1949. године превазиђен, те се позвао на оно што је њиме самим било предвиђено: ако се прилике у свету промене, већ после десет

година споразум се може ревидирати. Већ педесетих година прошлог века, председник је тврдио да је војна организација НАТО потпуно превазиђена јер више не постоје исте околности које су је произвеле. Де Гол је јасно видео и јавно саопштио да НАТО од тада постоји само зато да би штитио амерички војни и економски хегемонични интерес и да се већ тих, педесетих година, та организација претворила у војну и економску хегемонију. Генерал 1954. поставља питање смисла члана 18 у тзв. ЦДЕ као делу НАТО-а, који предвиђа да у ратним околностима команду аутоматски преузима амерички генерал, без икакве сагласности осталих чланица.

Де Гол је први већ тада јавно изговорио да НАТО, предвођен Америком, контролише цео свет, али да „Американце нема ко да контролише“, при чему се воде ратови у које Француска не жели да уђе. То је било прво европско демистификовање НАТО-а, и далеко пре распада Совјетског Савеза, свакако врло видовито генералово гледиште. Као што сви знају, оно ће резултирати повлачењем Француске из НАТО-а 1966. године. Но, много је воде испод моста од тада протекло, како то Французи кажу.

У јулу 2004. године формирана је Европска одбрамбена служба (European Defense Agency, Agence européenne de défense). Три највећа европска произвођача наоружања, који имају заједнички индустријски интерес – Француска, Немачка и Енглеска – незадовољни чињеницом да НАТО Северној Америци служи само зато да европске фондове преусмери ка америчкој индустрији, кренуле су на пут стварања заједничког европског тржишта наоружања. Притисак да Европа буде купац од Америке постајао је све јачи, а праћен је и потпуном неприступачношћу америчког тржишта технологија за европске партнере. Због свега тога, директор европске одбрамбене агенције, Британац Ник Витни (Nick Witney), пустио је у пробни лет 3. јуна 2005. у часопису „Defense News“ идеју „европске преференције и унутрашњег одбрамбеног тржишта“.

Нагло забринут а увек будан, Доналд Рамсфелд извлачи потом из подсвести чувени филозофски, али овога пута варијабилни и колонијални аргумент о људској „рационалности“. Он се, том приликом, пита зар није „рационалније“ да своје војне потребе Европа задовољава купујући од САД? При томе, овај инстант-рационалиста заборавља да прецизира за кога би то требало да буде рационалније, за Европу купца или за Америку продавца?

Ако све то имамо у виду, можда би било сврсисходно питати се како би такав однос снага изгледао кад је у питању једна мала и сиромашна Србија, ако он већ није одговарао богатој и релативно уједињеној Европи? Питање је да ли на српској политичкој сцени уопште има људи који на такав, европски начин данас могу да размишљају.

Проатлантско наспрам континенталног

Потом је тадашња француска министарка одбране, Мишел Алио-Мари, у сусрету са генералним секретаром НАТО-а у Паризу, пружила отпор америчкој војно-индустријској логици и филозофији живота присиле. Њој су се придружили аналитичар Филип Грасе (Philippe Grasset), директор европске одбрамбене агенције Ник Витни, белгијски представник Филип Монфил (Philippe Monfils), председник француске аеронаутичке и специјалне индустрије Шарл Еделстен (Charles Edelstenne) и други. Сви су они тврдили (што у Србији изгледа нико није пратио) да САД троше пет пута више од Европе за војна истраживања, да је у војној индустрији права трансатлантска кооперација између Европе и Америке само бескорисна илузија (јер САД своје тржиште не отварају за Европу, нити хоће да деле технологију са Европљанима). Тврдили су, заправо, да је реч о класичном наметању антикапиталистичког економског монопола, присиле и експлоатације. „НАТО је у ствари америчка ратна авантура коју финансира европски порез“, писао је бивши француски шеф канцеларије НАТО-а у Бриселу, Пјер Анри Бинел.

Али, сви ови Европљани слагали су се у још једној важној ствари – Европа уме да ради уједињено, а за то су данас примери све снажнији и бројнији: супериорни Галилејев (Галилео) систем, чудесни ваздушни аутобуси-авиони (Аирбус), укјучујући и онај са

900 путника, који управо постаје путнички, моћна монета евро (данас, у јесен 2007. године, један евро је већ 1.41,30 долара), рачунарски систем линукс, војно ратно новорођенче – авион „Не урон“ и ... ко зна шта још у будућности – једне другачије, велике, највеће могуће Европе.

Тако се реторика неодолеолизма, а данашњег антиглобализма, како за оне који су знали шта је она стварно значила, тако и за оне који то нису знали, преко финансијских проблема европских војних структура, на мала врата озбиљно вратила на политичку и економску сцену. Лук Париз – Берлин – Москва, о коме смо ми, Срби из Европе, дуго већ говорили и писали, данас је, упркос покушају да се Француска под мандатом Николе Саркозија врати на пут америчке провинције, и даље је веома јак. Путин, Ширак и Шредер су га на неки начин, сећајући се Де Гола и Аденауера, поново трасирали. Будућа Европа поларише се при избору између проатлантске линије наспрам континенталног великог лука, у коме врло битно место има Русија као сила потенцијалног уједињења великог евроазијског континента.

У међувремену, чиновничком Бриселу ударен је озбиљан шамар у гласању за технократски Устав. Канцеларка у Немачкој није тако суверено и једногласно устоличена, како је очекивала и најављивала. Француска, упркос номиналној победи атлантског фаворита, Николе Саркозија, не жели владу која ће укинути остатке социјалне државе и крунисати искључиво олигархијске кругове, модел који је иначе већ опробан у Реган-Бушовој Америци и у Пиночеовом Чилеу. Најновија ситуација показује да Саркозијева Француска неће живети онолико дуго колико би желела. Потпуно је, такође, извесно да би данашња Француска, као и некадашња, из шездесетих година, већински иступила из војног дела НАТО-а само када би председник Републике имао храбрости да распише референдум. Међутим, Саркозија (који је најавио раскид са деголистичком парадигмом Француске) Северна Америка у председничким изборима подржава управо зато што зна да он није присталица и поборник референдума, као што су то били његов велики претходник, генерал Шарл де Гол, или Франсоа Митеран.

Најзад, свима је јасно да моћ Евроазије све више расте. Шангајска организација, све шира и бројнија руска безбедносна зона (наспрот бившем, сада све мањем ГУАМ-у), руска политика придобијања јужне Америке и арапског света, организација БРИК (Бразил, Русија, Индија, Кина) итд., све то упућује на видовитост речи да је војна организација НАТО таква каква је данас, заиста превазиђена. Наравно, није превазиђена технологија, превазиђена је политичка позадина НАТО-а.

Читава прича о борби против тероризма, која је требало да из пепела подигне и ревидира нужност и идеологију НАТО-а под већинском америчком командом, успела је у томе само до своје опасне половине. Половину човечанства она је заправо пробудила и покренула у смеру супротних размишљања и закључака, створивши аверзију према свакој „борби“ коју, из овог или оног разлога, води Северна Америка. Као у Лафонтеновој басни, после очигледне лажи о ирачком хемијском оружју, ниједном новом америчком закључку више нико у свету није веровао.

Сви они који знају да је важно излечити узрок болести а не само њен симптом, нису нимало убеђени у доктрину „борбе против тероризма“, односно у узрочну везу „нападач-жртва“, како је северноамеричка спољна, односно војна (будући да ова земља више и нема спољну већ само војну) политика види.

Став српске владе је исправан, а политичка кохерентност је друга тема

Најзад, намерно или ненамерно, свесно или несвесно, у Србији се недовољно инсистира на различитим доменима сложене организације у НАТО-у, те се отуда ствара општа збрка. Извесно је да унутар НАТО-а, поред војног дела има и веома много других организација, економског, научног, дипломатског или чак туристичког карактера. Све оне могу бити припрема за улазак у војни – главни (некада једини) део, али нужно не морају то да буду. И Партнерство за мир била је првобитно иницијатива самог НАТО-а (заједничке вежбе са другим земљама и слично),

али оно никако не мора да значи и степеницу за улазак у НАТО, што је Русија, као велика сила, одмах схватила и раздвојила.

Из свега реченог, може се закључити да је садашњи (септембар, 2007.год.) став српске владе о неповољности уласка Србије у НАТО потпуно исправан, те да је то став који ће послужити као основа за народни референдум и који је, заправо, изведен из неке „ослушнута емпирије“.

Међутим, политичка кохерентност сасвим је друга ствар, и у том смислу су у праву они који тврде да ње у Србији данас нема. Сасвим је извесно да је некохерентно тврдити да Србија не треба да уђе у НАТО, а не поништити (или барем не тежити да се то учини) уговор о потпуно слободном кретању НАТО трупа, без правне и финансијске надлежности српских власти, на српској територији, јер би такав уговор, у суштини била (могла бити) обавеза искључиво земље чланице НАТО-а.

Такође је некохерентно тврдити да Србија не треба да уђе у НАТО, а истовремено отворати (уместо тежити да се то спречи) канцеларију јужног напуљског крила НАТО-а у Београду, канцеларију која није ни научна, ни економска, ни „политичка“, већ строго војног типа, што би опет била обавеза искључиво чланице НАТО-а.

Данас таква војна канцеларија не постоји чак ни у другим земљама у окружењу, које јесу чланице НАТО-а. Ако бисмо ствари посматрали на тај начин, могли бисмо закључити да је Србија „привилеговано“ и „пречицом“ већ незванично приступила НАТО-у, отворивши једну такву канцеларију у свом главном граду, у срцу Балкана. А тада би се борба у ствари састојала, не у томе да се спречи улазак Србије у НАТО, већ да Србија, која је у тај савез фактички већ закорачила, из њега што пре искорачи.

Наша је обавеза да прво наплатимо штету која не застарева

На послетку, сва збивања везана за распад Совјетског Савеза, а затим и за распад Југославије, послужила су НАТО-у да се прошири на исток, што, наравно, нико не крије. Шта је овде узрок, а шта последица, друго је питање. Сада се све то само наставља са планираним распадањем преосталог дела српске

територије (КиМ), чиме би се НАТО и даље, на исти начин, ширио и утврђивао. Оно што данас српске власти увиђају у „анексу 11“, процес је који је почео пре више од две деценије.

Можда треба рећи да за рушену, затровану и понижену Србију остаје неподмирено једино егзистенцијално и морално питање. На крају 20. века Србија је бомбардована на начин потпуно недостојан европске цивилизације. У том бомбардовању Србија је демографски оштећена, разрушена, опустошена и озрачена штетним зрачењима. Држава је добила нову владу, али та влада живи са истим тим народом, на истој тој загађеној и контаминираној територији.

Држава Србија данас покушава да установи живот према идеологији оног дела капиталистичког размишљања који је релативно здрав: однос рачуна и надокнаде произведене штете. Ако би актуелно српско друштво било комунистичко и идеолошко друштво, оно би у име неке више идеологије могло нападачу на њену имовину да опрости одређену нанету материјалну и моралну штету.

Међутим, будући да данашње српско друштво тврди да више није идеолошко друштво, према штети која, дакле, није нанета само бившем режиму, већ читавом народу и читавој инфраструктури, оно се мора понашати онако како се то чини у односима капиталистичке парадигме: да је израчуна и наплати.

Зато би, у суштини, питање које ће на будућем референдуму српске власти морати да поставе српском народу и грађанима, требало да гласи отприлике овако: **ДА ЛИ СТЕ ЗА ТО ДА ДРЖАВА СРБИЈА НАПЛАТИ РАТНУ ШТЕТУ КОЈУ ЈЕ ПРОИЗВЕЛО БОМБАРДОВАЊЕ ОД СТРАНЕ НАТО-а 1999. године, И КАДА СЕ ЊЕНОЈ ПОТРАЖЊИ УДОВОЉИ И ШТЕТА НАДОКНАДИ, ПРИСТУПИ НАТО-у, ИЛИ СТЕ ПРОТИВ ТОГА ДА ПОД БИЛО КАКВИМ УСЛОВИМА СРБИЈА ПРИСТУПИ ВОЈНОМ САВЕЗУ НАТО?**

Мила Алечковић-Николић

ГАРАНТ ДЕФЕТИЗМА НА БАЛКАНУ

Министар одбране Драган Шутановац неуморно понавља, последњих недеља, како не може бити војне опције за Косово и истиче да ниједан одговоран политичар не сматра за проблем може бити решен војним средствима. Свој став министар заснива на блиској прошлости српског народа која нам, како каже, даје савршене примере да је војна опција увек представљала лоше решење и учинила да будемо земља са највише избеглица.

Питање је, наравно, колико је овакво тумачење наше блиске прошлости тачно. Чини се да би се лако могао одбранити став по којем смо постали земља са највише избеглица не зато што смо ратовали, већ напротив, зато што нисмо ратовали. Примери Републике Српске Крајине, која је 1995. године фактички препуштена без борбе или повлачења Војске Југославије са Косова и Метохије 1999, показују да су највећи таласи избеглица били резултат не толико борбе колико одустајања од борбе. Пацифистичка реторика отвара, међутим, много значајније (барем у овом тренутку) питање од овог сасвим произвољног и олаког тумачења блиске историје на Балкану. То питање гласи: да ли став по којем српска војска неће ратовати за део територије Републике Србије, став који поред министра одбране деле и председник републике и министар спољних послова – помаже или пак одмаже у борби за очување Косова и Метохије у саставу Србије?

Прво што се мора нагласити у тражењу одговора на ово питање јесте да став по којем Војска Србије ни у ком случају неће бити употребљена додатно учвршћује чињеницу – такође јавно изнету – да ћемо се за Косово и Метохију борити искључиво дипломатским средствима. Ова теза сама по себи не би морала бити спорна. Проблем настаје онда када се таква теза јавно изнесе. Наиме, одлучити се на борбу искључиво дипломатским средствима може

бити, у одређеним ограничавајућим условима, легитиман циљ државе, али се исти никако не сме обзнанити тиме што ће се небројено пута поновити да се војска, ни у ком случају, неће употребити. На тај начин се „сече грана на којој се седи“ и показује се непознавање фундамената међународних односа и функција оружане силе. Генерал Де Гол је у својим настојањима да за Француску обезбеди снажну војну нуклеарну компоненту, често истицао да не може бити независне и еманциповане спољне политике, односно ефикасне дипломатије без снажне војске.

У међународним односима војска и дипломатија чине логички пар и било би веома наивно поверовати да ће се одрицањем употребе војске добити политички поени на дипломатском плану, нарочито у игри са западним земљама за које се тешко може рећи да су у потпуности посвећене и саздане на вредностима пацифизма. Да је оружана сила у функцији дипломатије и у функцији одвраћања непријатеља и непријатељских деловања, морало би бити познато једном министру одбране као и свим високим државним званичницима. Пренебрегнути ту чињеницу значи ући у елементарну контрадикцију и умањити шансе за постизање циља који смо претходно означили као борбу за очување Косова и Метохије у саставу Србије искључиво дипломатским средствима. Другим речима, одређи се јавно употребе војске значи осетно смањити свој дипломатски потенцијал.

Међутим и сама теза по којој ће Србија бранити свој суверенитет и територијални интегритет искључиво мирним средствима могла би бити проблематична. Зашто? Па просто речено, шта ако држава не успе да оствари своје циљеве дипломатским средствима? Шта се дешава ако дође до једностраног проглашења а затим и до једностраног признања независности Косова и Метохије? Коначно,

пацифистичка реторика замагљује и чини нејасним српски циљ? Да ли је циљ државе Србије да одбрани своју територију и свој народ или је циљ државе Србије да по сваку цену избегне рат? Иако легитимни, ови циљеви би искључивали један другог у случају једностраног решења.

- Наравно, нису још исцрпљене све могућности за постизање компромисног решења, али постоје реалне шансе да дође до покушаја наметања „решења” Србији. У том случају, држава има на располагању читав низ мера – реторизија или репресалија којима би могла реаговати. Између осталог, може доћи до спуштања дипломатских односа на нижи ниво или до њиховог прекида са свим земљама које би признале евентуалну независност КиМ. Србија може такође прекидати и трговинске односе са одговарајућим земљама, бојкотовати производе који долазе из других земаља, конфисковати имовину предузећа земаља које би признале независност КиМ, попут словеначких, забранити рад у Србији предузећима која послују на Косову и Метохији, забранити улазак у Србију свим страним физичким лицима која су путовала на Косово и у својим документима имају печате за Србију постојеће државе или документа те исте „државе”. Међутим, сви ови видови притисака, што непосредни, што посредни, усмерени ка властима на КиМ или ка властима земаља које би КиМ признале, не би битно променили ток догађаја, а неки би чак могли проузроковати више штете него користи за саму Србију. Треба имати у виду да описана хипотетичка ситуација нема ничег заједничког са ситуацијом Турске Републике Северног Кипра, чију „независност” осим Турске, није признала ниједна држава. У случају Косова и Метохије, по самој логици ствари, одређен број значајних држава признао би новонасталу државу.

Проблем је у томе што је у суштини такав процес неповратан. Временом би фактичко стање на терену добило и правну транскрипцију и било би тешко Србији да се кроз двадесет или тридесет година опире таквој ситуацији. Једна од могућности, можда једина, управо лежи у промени стања на терену у српску корист, или у најмању руку очувања постојећег фактичког стања, тј. очувања српских средина на Косову – на северу Косова, централном Косову, Косовском Поморављу и Сиринићкој жупи.

Спровођење наведене могућности у дело захтева директну или индиректну српску војну акцију. Наравно, спремност да се употреби војска носи, по природи ствари и одређени ризик. У тој процени ризика не треба међутим заборавити на следеће две, релативно повољне, чињенице: као прво, САД су за разлику од 1999. године када су извршиле агресију на СРЈ (на челу НАТО-а), заузеле на два фронта – у Авганистану и у Ираку. Овим постојећим кризама треба додати и проблем са Ираном који ће се тешко решити дипломатским средствима. С друге стране, за разлику од 1999. године, Србију данас нико не може представити као недемократску државу. Легитимитет за било какву опсежну операцију против наше земље био би непостојећи. Постоји, међутим, један фундаменталнији проблем који налаже да се у најмању руку добро промисли претходна теза, по којој ће се Србија за Косово и Метохију борити искључиво мирним средствима и евентуално замени следећом која би гласила: Србија ће бранити свој суверенитет и територијални интегритет првенствено, а не искључиво, дипломатским средствима. Наиме, ако се војска не употреби када се држави прети отимањем дела територије и у ситуацији када је народ – више од сто хиљада Срба који живе у Покрајини – изложен опасности, поставља се логично питање – чему војска уопште служи? Одсуство акције у случају једностраног „решења” косовске кризе би претстављало негацију војске као институције а тиме посредно и саме државе.

Колико год се неком ово питање чинило апстрактно, ради се о крајње озбиљном проблему легитимитета, односно губљења легитимитета једне државе, који би имао далекосежне последице. Председник републике је у праву када каже да је Војска Србије

гарант мира и стабилности у региону. Али очигледно заборавља да само снажна војска која се користи може бити гарант мира и стабилности. У супротном је ова реченица само бесмислена фраза. Војска чија би очигледно једина намена постала борба против пожара и борба против елементарних непогода, била би сасвим супротно – фактор нестабилности.

На ово теоријско питање се надовезује један сасвим практичан и реалан проблем. Наиме, као што је наивно очекивати да ће Србија бити на било који начин награђена за своју више него помирљиву реторику, као што је наивно користити флоскуле попут оних о „увозу и извозу безбедности” у озбиљном говору или разговору, наивно би било поверовати и да косовска криза ставља тачку на распад СФРЈ. Много вероватније и тачније од става да је косовска криза последња фаза дезинтеграције СФРЈ било би мишљење да косовска криза представља заправо прву фазу дезинтеграције Србије. Ситуација и тероризам у Рашкој, постојеће стање у Прешевској долини или конструисање „проблема” у Војводини и врло перфидно афирмисање „војвођанског идентитета”, само су неке назнаке негативних токова у Србији. „Непостојање” војске може само допринети даљем развоју таквих феномена.

Када се све ово има у виду, извлачење правилних закључака из дате ситуације постаје веома битно. На пример, из чињенице да је војска Србије данас релативно ослабљена не сме се извлачити бесмислен и погрешан закључак да је због тога не треба употребљавати. Једини закључак који се мора извући из наведене чињенице јесте да се Војска Србије мора у најбржем могућем року опремити савременим материјално-техничким средствима и оспособити за њену једину праву улогу – заштиту државе и народа.

Овај једини правилан закључак отвара опет нова питања. Како је могуће да од 2000. године, с обзиром на безбедносну ситуацију српске државе, нико није нашао за сходно да Војску Србије опреми савременим противавионским системима, противоклопним системима и свим неопходним и одговарајућим средствима за одбрану државе? Да ли је могуће да нико никада није размишљао да јачање војних, тј. одбрамбених могућности земље може значајно побољшати српске позиције у вези са преговорима око Косова и Метохије, за које се знало да ће једног дана почети? Да ли је нормално да министар одбране једне земље буде најгласнији у истицању да војска неће учествовати у одбрани своје земље? Да ли је нормално да председник републике верује да ће такав став допринети остварењу наших циљева и да ћемо због истог бити награђени? Да ли је могуће да нико не зна за древно правило које гласи да онај ко жели мир, треба да се спрема за рат? Већ смо истакли да би у нашем случају поштовање овог правила само повећало могућности да се питање Косова и Метохије заиста реши мирним путем уз поштовање територијалног интегритета и суверенитета Републике Србије. За случај да се ни то не покаже довољним, држава би барем спремније дочекала недипломатски расплет ситуације и могла, сходно одлуци коју би донела, ефикасније да реагује.

Ипак, какав одговор дати на претходно наведена питања? О чему се овде ради? О незнању? Политичком дилетантизму? Несхватању приоритета и немогућности сагледавања ствари? Баналној незаинтересованости, или пак нечему другом?

Одговор би могао бити веома једноставан: све у животу има своје. Као што није реално очекивати да се без труда и борбе, преданости и одважности може ишта постићи, тако није сигурно да је довољно имати неколико диплома из области безбедности, добијених након завршених тронедељних курсева, да би се успешно обављале одговорне и високе државне функције. Овај закључак опет отвара нова питања, попут питања квалитета наших политичких елита... Дефинитивно, све има своје.

Милош Јовановић је истраживач-сарадник у Институту за међународну политику и привреду